

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**



BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Peter Potisk

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**RECIDÍVA V TRESTNEJ ČINNOSTI NA SLOVENSKU –
ŠTATISTICKÉ UKAZOVATELE**

Bakalárska práca

Študijný program: Sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Školiteľ: PhDr. Martin Lulei PhD.

Nitra 2012

Peter Potisk



Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Peter Potisk
Študijný program: sociálna práca (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., externá forma)
Študijný odbor: 3.1.14 sociálna práca
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Recidíva v trestnej činnosti na Slovensku - štatistické ukazovatele

Anotácia: Práca má teoreticko-empirický charakter a jej hlavným cieľom je deskripcia štatistických ukazovateľov recidívy trestnej činnosti v Ústave na výkon trestu odňatia slobody - Hrnčiarovce nad Parnou. V empirickej časti sa práca zameriava na analýzu dát recidívy trestnej činnosti trestaných osôb v Ústave na výkon trestu odňatia slobody - Hrnčiarovce nad Parnou, pričom zároveň identifikuje možnosti znižovania miery rizika recidívy trestnej činnosti prostredníctvom nástrojov sociálnej práce v trestnej justícii.

Školiteľ: PhDr. Martin Lulei, PhD.

Katedra: KSPSV - Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Vedúci katedry: doc. PhDr. Milan Tomka, PhD.

Dátum zadania: 30.09.2010

Dátum schválenia: 04.10.2010

doc. PhDr. Milan Tomka, PhD.
vedúci/a katedry

Ďakujem môjmu školiteľovi práce

PhDr. Martinovi Luleiovi, PhD.

za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytol pri vypracovaní
bakalárskej práce.

Ďakujem všetkým, ktorí mi pomohli pri vypracovaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

POTISK Peter: Recidíva v trestnej činnosti na Slovensku – štatistické ukazovatele. [Bakalárska práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. - Školiteľ: PhDr. Martin Lulei, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.). – Nitra: FSVaZ, 2012. 52 s.

Bakalárska práca je obsahovo zameraná na recidívu v trestnej činnosti. Práca má teoreticko-empirický charakter a jej hlavným cieľom je deskripcia štatistických ukazovateľov recidívy trestnej činnosti odsúdených mužov v Ústave na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia Hrnčiarovce nad Parnou, pričom zároveň identifikuje možnosti znižovania miery rizika recidívy trestnej činnosti prostredníctvom nástrojov sociálnej práce v trestnej justícii.

Kľúčové slová:

Alternatívne tresty. Probácia. Recidíva v trestnej činnosti. Sociálna práca v trestnej justícii. Štatistika recidívy. Znižovanie miery rizika recidívy.

ABSTRACT

POTISK Peter: Crime recidivism in Slovakia - statistical data. [Bachelor thesis] – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health Care; Department of social work and social sciences. - Tutor: PhDr. Martin Lulei, PhD. Master of degree: Bachelor (Bc.). – Nitra: FSVaZ, 2012. 52 p.

Bachelor thesis is focused on crime recidivism. This work consists of theoretical and empirical parts. The main aim is to describe statistical data in crime recidivism caused by condemned men /prisoners/ in prison with minimal level of monitoring Hrnčiarovce nad Parnou, while simultaneously identifies the possibilities to minimize the risk of recidivism crime through the tools of social work in criminal justice.

Keywords:

Alternative sentences. Crime recidivism. Minimize the risk of recidivism. Penitentiary and probation social work. Probation.. Social work in criminal justice. Statistics on recidivism.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 RECIDÍVA A ŠTATISTICKÉ UKAZOVATELE RECIDÍVY.....	11
1.1 Pojem, druhy, dôsledky recidívy.....	11
1.2 Štatistické ukazovatele recidívy.....	15
2 ZNIŽOVANIE MIERY RIZIKA RECIDÍVY V SOCIÁLNEJ PRÁCI V TRESTNEJ JUSTÍCI.....	19
2.1 Probačný proces.....	20
2.2 Nástroje na meranie miery rizika recidívy v probácii.....	23
2.3 Alternatívne tresty ako účinný nástroj znižovania rizika recidívy.....	24
3 PRIESKUM RECIDÍVY TRESTNEJ ČINNOSTI ODSÚDENÝCH MUŽOV V ÚVTOS HRNČIAROVCE NAD PARNOU.....	28
3.1 Ciele a otázky prieskumu.....	28
3.2 Metodika prieskumu.....	30
4 VÝSLEDKY PRIESKUMU.....	32
4.1 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska veku.....	32
4.2 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu.....	33
4.3 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon trestu.....	34
4.4 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska vzdelania.....	35
4.5 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska drogovej závislosti.....	36
5 DISKUSIA.....	38
5.1 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska veku.....	38
5.2 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu.....	39
5.3 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon	

trestu.....	40
5.4 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska vzdelania.....	41
5.5 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska drogovej závislosti.....	42
ZÁVER.....	46
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV.....	48
PRÍLOHY.....	52
Príloha A: Súhlas generálneho riaditeľa ZVJS SR s realizáciou prieskumu v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou	

ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK

<i>Tab. 1</i> Obžalovaný recidivisti v obvode pôsobnosti krajských prokuratúr za rok 2011 v porovnaní s rokmi 2010, 2009, 2008, 2007.....	15
<i>Tab. 2</i> Prehľad o počte odsúdených a trestoch v roku 2011 Ministerstva spravodlivosti SR, Recidivisti uznaný súdom.....	16
<i>Tab. 3</i> Podiel recidivistov na kriminalite (stíhaných osobách) v ČR v rokoch 2007 – 2011.....	17
<i>Tab. 4</i> Kriminalita v ČR v roku 2011, podiel recidívnych páchatel'ov na jednotlivých typoch trestnej činnosti.....	18
<i>Tab. 5</i> Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska veku.....	33
<i>Tab. 6</i> Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu.....	33
<i>Tab. 7</i> Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon trestu.....	34
<i>Tab. 8</i> Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska vzdelania.....	35
<i>Tab. 9</i> Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska drogovej závislosti.....	36
<i>Obr. 1</i> Druhy sociálnej práce v trestnej justícii.....	20
<i>Graf 1</i> Pomer recidivistov k celkovému počtu odsúdených v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou.....	32
<i>Graf 2</i> Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu.....	34
<i>Graf 3</i> Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon trestu.....	35
<i>Graf 4</i> Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska vzdelania.....	36
<i>Graf 5</i> Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska drogovej závislosti.....	37

ÚVOD

Recidíva trestnej činnosti je závažným a nebezpečným sociálnym javom, ktorý je zložito štruktúrovaný, dynamicky sa vyvíjajúci a je premenlivý v čase, v povahe i v počte trestných činov. V našej bakalárskej práci „Recidíva v trestnej činnosti na Slovensku – štatistické ukazovatele“ sa budeme zaoberať rôznymi aspektmi tejto závažnej oblasti.

Problematika recidívy v trestnej činnosti je celospoločenský závažný problém a aj napriek tomu je jej vo verejnom i odbornom živote venované tak málo priestoru. Akúkoľvek recidívu nemožno podceňovať nie len právne, ale ani spoločensky, v jej nebezpečnosti sa totiž oba uhly pohľadu prelínajú. Dôvodov je niekoľko, napr. recidíva sa vysoko podieľa na celkovom počte spáchaných trestných činov, väčšinou sa jedná o spoločensky nebezpečné trestné činy, tieto činy sú horšie odhaliteľné z toho dôvodu, že recidivisti poznajú metódy práce orgánov činných v trestnom konaní, recidivisti vo výkone trestu odňatia slobody negatívne pôsobia na osoby doposiaľ netrestané a navyše, ani predchádzajúce odsúdenie nemuselo mať na recidivistov pozitívny vplyv a viesť k náprave. Recidivisti na Slovensku dlhodobo páchajú asi tretinu všetkej trestnej činnosti, index recidivistov na 10 000 obyvateľov sa v rokoch 1949 – 1982 pohyboval medzi 62 až 75. V roku 1990 bol však podiel recidivistov na všeobecnej kriminalite 43%, na majetkovej 60% a násilnej 45% (z toho na vraždách 55%). V roku 2001 recidivisti spáchali 9 643 z 52 446 objasnených trestných činov, t. j. ich podiel klesol 18,4%. Otázkou však ostáva, či práve recidivisti sa podieľajú značnou mierou na neobjasnenej kriminalite, ktorá tvorí takmer polovicu spáchaných trestných činov (Heretik, 2004, s. 342). Lubelcová (2009, s. 172) k recidíve páchatel'ov násilnej kriminality v našich podmienkach v období rokov 1997 – 2004 uvádza, že „dominantný je podiel prvopáchatel'ov, ktorí reprezentujú takmer 80%, recidivujúci tvoria asi 20% páchatel'ov. Tento údaj môže pôsobiť prekvapujúco, najmä ak zoberieme do úvahy, že podobný podiel recidivujúcich páchatel'ov v sledovanom období platí pre celkovú kriminalitu. Pokiaľ sa chceme zaoberať recidívou, je nutné venovať sa tiež oblastiam, ktoré s ňou úzko súvisia. Pre skúmanie tohto javu sú potrebné poznatky nie len z práva, ale i z psychológie, penológie, sociálnej práce a ďalších vedných disciplín. Je tiež dôležitá snaha o nájdenie a analýzu príčin, dôležité sú všetky možnosti znižovania recidívy, tie, ktoré pôsobia ako prevencia pred spáchaním trestného činu, tak aj tie pôsobiace po jeho spáchaní. I keď by sme mohli polemizovať o presnosti uvedených údajov a skepticky sa stavať k štatistickým ukazovateľom kriminality, bolo by

chybou podceňovať recidívu v smerovaní alebo dlhodobých zámeroch trestnej politiky (Lulei, 2011, s. 20). V prvej kapitole bakalárskej práce sa budeme venovať recidíve trestnej činnosti ako pojmu z hľadiska kriminologického, penologického, medicínskeho, psychologického a z hľadiska trestného práva, tiež recidíve vo svetle štatistických údajov v Slovenskej republike a Českej republike. V našej práci sa budeme venovať sociálnej práci v trestnej justícii a jej jednotlivým druhom ako možnosti znižovania miery rizika recidívy. Pre druhú polovicu 20 storočia je charakteristické, že sa začali hľadať nové formy spravodlivosti, ktoré by nahradili alebo doplnili niektoré tradičné avšak už nie celkom efektívne trestnoprávne inštitúty. V rámci celosvetového vývoja sa presadzuje úsilie o využívanie trestov, ktoré nie sú spojené s odňatím slobody a označujú sa aj ako alternatívne tresty a opatrenia (angl. alternative sanctions and measures). Alternatívne tresty nie sú prekážkou na opätovné začlenenie páchatel'a do spoločnosti, práve naopak v mnohých prípadoch mu k tomu účinne pomáhajú. V kontexte našej legislatívy spomedzi trestov uvedených § 32 Trestného zákona za alternatívne tresty možno považovať trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest, podmienený odklad výkonu trestu, podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom a u nás málo známy ale v Európe často využívaný elektronický monitoring. Prieskum recidívy trestnej činnosti odsúdených mužov v Ústave na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia v Hrnčiarovciach nad Parnou a výsledky tohto prieskumu popisuje tretia a štvrtá kapitola bakalárskej práce.

Cieľom našej bakalárskej práce bola deskripcia štatistických ukazovateľov recidívy trestnej činnosti odsúdených mužov v Ústave na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia Hrnčiarovce nad Parnou, pričom práca zároveň identifikuje možnosti znižovania miery rizika recidívy trestnej činnosti prostredníctvom nástrojov sociálnej práce v trestnej justícii.

Pri spracovaní práce sme vychádzali z dostupnej odbornej literatúry a právnych predpisov, štatistických údajov slovenských a zahraničných inštitúcií, ktoré sa tejto problematike venujú a osobnej štrnásť ročnej praxe.

1 RECIDÍVA A ŠTATISTICKÉ UKAZOVATELE RECIDÍVY

Dnes, keď dochádza k zásadným zmenám vo všetkých oblastiach života spoločnosti, osobitné miesto vo vedomí ľudí zaujíma kriminalita. Môžeme povedať, že také rozmery (stav, vývoj a nebezpečnosť zločinnosti) nepoznáme celé desaťročia. Tento nežiaduci a spoločensky nebezpečný vývoj kriminality vníma verejnosť s obavami a so strachom pred jeho ďalším nárastom. Podľa kvalifikovaných prognóz sa predpokladá, že aj v budúcnosti bude na Slovensku ročne registrovaných okolo 100 tisíc trestných činov, že viac ako tridsať percent všetkých trestných činov budú páchať recidivisti a že jednu tretinu všetkých páchatel'ov budú predstavovať mladiství a deti. (Madliak, Mesároš, 2009, s.1). Slovensko osobitne zlyháva v štádiu prichádzajúcom po výkone trestu odňatia slobody, kedy neexistujúci systém postpenitenciárnej starostlivosti a formálna sieť sociálnych kurátorov vytvárajú podmienky na opakované páchanie trestnej činnosti a návrat páchatel'ov do výkonu trestu odňatia slobody.

1.1 Pojem, druhy, dôsledky recidívy

Jedným z najdôležitejších problémov, ktoré musí kriminológia riešiť je recidíva kriminality predstavujúca závažný problém našej spoločnosti. Recidíva kriminality vplyva na fenomenológiu trestnej činnosti t. j. na štruktúru, stav, dynamiku a vývoj trestnej činnosti ako aj na etiológiu trestnej činnosti t. j. na príčiny a podmienky páchania trestnej činnosti. Na základe skúmania recidívy trestnej činnosti a následným odhaľovaním jej príčin môžeme vyvíjať účinné prostriedky smerujúce k jej predchádzaniu. (Madliak, Mesároš, 2009, s.1). Recidíva je osobitným prípadom tzv. „mnohosti“ trestných činov jediného páchatel'a, čiže spáchania viacerých (najmenej dvoch) trestných činov tým istým páchatel'om. Vyskytuje sa pomerne v značnej miere pri majetkových trestných činoch, ale aj pri iných trestných činoch (napr. pri vražde, ublížení na zdraví, znásilnení, zanedbaní povinnej výživy a pod.) Pojem recidíva vo všeobecnosti pochádza z latinčiny a znamená návrat opakovanie istého (záporného) javu. Používa sa vo viacerých odboroch, napr. v medicíne, psychológii, kriminológii, penológii ale aj v trestnom práve. Širšie poňatie kriminálnej recidívy berie do úvahy opakované trestné činnosti ako také, bez ohľadu na povahu trestného činu. Užšie poňatie vyžaduje opakované spáchanie toho istého alebo

aspoň druhovo zhodného trestného činu (Kuchta, Válková, 2002, s. 330). Z hľadiska kriminologického hovoríme o recidíve vtedy, ak sa páchatel' opätovne dopustí akéhokoľvek protiprávneho konania.

Z hľadiska penologického hovoríme o recidíve vtedy, ak sa páchatel' opätovne dostane do výkonu trestu, resp. je opätovne odsúdený. U týchto väznených osôb je kriminálne správanie hlboko zakoreneným procesom, ktorý sa spúšťa na vhodný podnet. Po prepustení na slobodu sú stále latentne nebezpečný. (Kozoň, 2006, s. 129).

Z hľadiska medicínskeho ju môžeme charakterizovať ako určitý prejav choroby, ktorý sa neustále opakuje.

Z hľadiska psychologického ju môžeme charakterizovať ako návrat psychickej choroby, pričom príčinou sú psychické problémy a poruchy.

Recidívou sa v trestnom práve rozumie prípad ak ten istý páchatel' znovu spácha trestný čin po tom, ako ho súd právoplatne odsúdil, za iný predchádzajúci trestný čin.

Po právnej stránke najdôležitejším znakom, ktorý odlišuje recidívu od súbehu je, že páchatel' bol už za predchádzajúci trestný čin právoplatne odsúdený. Odsúdenie, o ktorom platí fikcia, že na páchatel'a sa hľadá ako by nebol odsúdený (napr. § 40 ods. 2, § 50 ods. 7, § 52 ods. 4, § 93 ods. 1, § 100, § 101 ods. 6, § 121) nemožno považovať za právoplatné odsúdenie. Za takéto odsúdenia nemožno vyvodzovať voči páchatel'ovi nijaké dôsledky a nemožno to hodnotiť ako priťažujúcu okolnosť pri výmere trestu. Recidívu nevytvára ani predchádzajúci postih za priestupok. V niektorých prípadoch však predchádzajúci postih za priestupok je zákonným znakom skutkovej podstaty trestného činu. Zvyčajne je to v skutkovej podstate vyjadrené slovami „bol za obdobný čin postihnutý“ (napr. trestný čin podávania anabolických látok § 196 ods. 1, 2 písm. b), krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. f), ohrozenie pod vplyvom návykovej látky § 289 ods. 1 písm. b), týrania zvierat podľa § 378 ods. 1 písm. a) a iné. Predchádzajúci postih za priestupok je však časovo obmedzený a to „v predchádzajúcich 12 mesiacoch“. Zákon nevyklučuje recidívu ani pri nedbanlivostných trestných činoch a to v akejkolvek kombinácii (odsúdenie za úmyselný trestný čin – spáchanie nedbanlivostného trestného činu a naopak). Recidíva je závažnejšia ako súbeh preto, lebo hoci bol páchatel' už odsúdený a teda aj dôrazne varovaný pred ďalším páchaním trestných činov, toto odsúdenie nevedlo k jeho náprave a páchatel' pokračuje v páchaní trestných činov.

Recidívu možno členiť z viacerých hľadísk, a to podľa charakteru páchanej trestnej činnosti na recidívu všeobecnú, druhovú a špeciálnu, podľa časového rozpätia medzi

právoplatným rozhodnutím a ďalším spáchaným trestným činom na recidívu časovo obmedzenú a časovo neobmedzenú, podľa zaradenia v Trestnom zákone na recidívu zaradenú vo všeobecnej časti Trestného zákona a recidívu zaradenú v osobitej časti zákona. Podľa charakteru páchanej trestnej činnosti sa v teórii trestného práva ustálilo členenie na recidívu *všeobecnú, druhovú a špeciálnu*.

Všeobecná recidíva vzniká, ak páchatel' po právoplatnom odsúdení za trestný čin (úmyselný alebo nedbanlivostný) znova spácha trestný čin (úmyselný alebo nedbanlivostný).

Druhová recidíva vzniká, ak páchatel' po právoplatnom odsúdení za trestný čin znova spácha trestný čin rovnakého druhu, nemusí ísť o rovnaký trestný čin ale stačí rovnaký druh trestného činu.

Špeciálna recidíva vzniká vtedy, ak páchatel' po právoplatnom odsúdení za trestný čin znova spácha rovnaký trestný čin ako ten za, ktorý bol odsúdený (Ivor et al. 2006, s. 311). Trestný zákon pozná aj osobitný druh recidívy, a to *obzvlášť nebezpečnú recidívu*, ktorou sa rozumie prípad, keď páchatel' znova spácha obzvlášť závažný trestný čin, ktoré sú taxatívne vymenované v § 47 trestného zákona. Podľa časového rozpätia medzi právoplatným rozhodnutím a ďalším spáchaným trestným činom sa recidíva člení na recidívu *časovo obmedzenú a časovo neobmedzenú*.

Pre recidívu časovo obmedzenú je charakteristické to, že Trestný zákon ustanovuje určité časové rozpätie od predchádzajúceho odsúdenia ako podmienku trestnosti činu alebo okolností podmieňujúcu použitie vyššej trestnej sadzby.

O časovo neobmedzenej recidíve hovoríme vtedy, ak takéto časové rozpätie v zákone nie je uvedené. Z hľadiska zaradenia v Trestnom zákone možno rozlišovať recidívu zaradenú vo všeobecnej časti Trestného zákona a recidívu zaradenú v osobitej časti zákona. *Vo všeobecnej časti* je zaradená iba všeobecná prít'azujúca okolnosť „bol už za trestný čin odsúdený“.

Recidíva zaradená v osobitej časti zákona – ak je recidíva zákonným znakom niektorých trestných činov.

Opätovné spáchanie trestného činu, potom čo bol páchatel' za predchádzajúci trestný čin právoplatne odsúdený, má pre páchatel'a nasledovné dôsledky:

Recidíva sa považuje za všeobecnú prít'azujúcu okolnosť a je vyjadrená slovami „bol už za trestný čin odsúdený“. Súd môže podľa povahy predchádzajúceho odsúdenia na túto okolnosť neprihliadať. *Recidíva je okolnosťou podmieňujúcou použitie vyššej trestnej*

sadzby. Špeciálna recidíva je okolnosťou, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby a je uvedená v kvalifikovanej skutkovej podstate slovami „už bol za taký trestný čin odsúdený“. *Možnosť uložiť ochranné opatrenie – ochranný dohľad.* Ochranný dohľad môže súd fakultatívne uložiť aj páchatelovi úmyselného trestného činu, ktorý bol už v minulosti najmenej dvakrát vo výkone trestu odňatia slobody za úmyselný trestný čin a ktorému znovu ukladá nepodmienečný trest odňatia slobody ak vzhľadom na osobu páchatel'a , najmä s prihliadnutím na jeho doterajší spôsob života, na prostredie, v ktorom žije, a na povahu spáchanej trestnej činnosti sa nedá očakávať, že po výkone trestu bude viesť riadny život. V tomto prípade je ochranný dohľad významným prostriedkom pri prevencii recidívy.

Uplatnenie zásady „trikrát a dost“. Ak súd odsudzuje páchatel'a za taxatívne vymenované trestné činy (§ 47 ods. 2), ktorý už bol za takéto trestné činy, hoci aj v štádiu pokusu dvakrát potrestaný nepodmienečným trestom odňatia slobody, uloží mu trest odňatia slobody na doživotie.

Uplatnenie zásady „dvakrát a dost“. Pri trestnom čine úkladnej vraždy v prípade, ak sa páchatel' dopustí úkladnej vraždy po tom, čo bol už za trestný čin úkladnej vraždy odsúdený, súd mu uloží trest odňatia slobody na doživotie.

Zvýšenie dolnej hranice trestnej sadzby. Pri opätovnom spáchaní zločinu sa zvyšuje dolná hranica zákonom ustanovenej trestnej sadzby o jednu polovicu a pri opätovnom spáchaní obzvlášť závažného zločinu sa zvyšuje dolná hranica sadzby o dve tretiny (§38 ods. 5).

Vonkajšia diferenciácia výkonu trestu odňatia slobody. Súd zaradí páchatel'a na výkon trestu odňatia slobody spravidla do ústavu na výkon trestu so stredným stupňom stráženia, ak v posledných desiatich rokoch pred spáchaním trestného činu bol vo výkone trestu odňatia slobody, ktorý mu bol uložený za úmyselný trestný čin (§48 ods. 2). Ak súd uloží trest odňatia slobody na doživotie, môže zároveň rozhodnúť, že podmienne prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody nie je prípustné, ak páchatel' bol už potrestaný za trestný čin uvedený v §47 ods. 2. Všeobecne platí pravidlo, že osoba odsúdená na doživotie, môže byť podmienne prepustená najskôr po dvadsiatich piatich rokoch výkonu tohto trestu (§ 67 ods. 1).

1 . 2 Štatistické ukazovatele recidívy

Každá zo štatistík, ktoré skúmajú kriminalitu a jej vývoj, je poňatá iným spôsobom. Napr. Policajný zbor Slovenskej republiky (PZ SR) a Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej

republiky (MS SR) štatisticky spracovávajú rovnakú problematiku, ale každá zo štatistík charakterizuje recidívu v odlišnej podobe, preto sa čísla vzájomne líšia. V policajných štatistikách je uvedený ako recidívny páchatel' i páchatel', ktorý bol v minulosti pre úmyselnú trestnú činnosť iba stíhaný. V súdnych štatistikách sa rozumie recidívnym páchatel'om osoba, ktorá spáchala trestný čin a bola už v minulosti za akýkoľvek trestný čin odsúdená. Podľa štatistických ukazovateľov vo viacerých vyspelých štátoch pácha 6% delikventov až 70% celkovej násilnej trestnej činnosti a 76% páchatel'ov, ktorí boli odsúdení viac ako trikrát, pokračuje po prepustení na slobodu v páchaní trestnej činnosti. Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry SR za rok 2011, Bratislava uvádza, že počet obžalovaných recidivistov v roku 2011 bol 11 932, čo je pokles o 1 563 osôb oproti roku 2010, kedy bolo obžalovaných 13 495 recidivistov.

Tab. 1 Obžalovaný recidivisti v obvode pôsobnosti krajských prokuratúr za rok 2011 v porovnaní s rokmi 2010, 2009, 2008, 2007

Rok	KP BA	KP TT	KP TN	KP NR	KP ZA	KP BB	KP PO	KP KE	Spolu
2007	1063	856	815	1274	1348	1685	2166	2435	11642
2008	1193	676	822	1561	1395	2246	1993	2327	12213
2009	1140	634	980	1435	1213	2575	2087	2125	12189
2010	1496	399	1144	1610	1454	2540	2161	2491	13495
2011	1147	370	1039	767	1459	2854	1937	2359	11932
Nárast	-349	-229	-105	-843	5	314	-224	-132	-1563

Zdroj: Generálna prokuratúra SR

Pre porovnanie uvádzame štatistické údaje uvádzané v štatistickej ročenke Ministerstva spravodlivosti SR a Štatistickým úradom SR.

Tab. 2 Prehľad o počte odsúdených a trestoch v roku 2011 Ministerstva spravodlivosti SR, Recidivisti uznaný súdom

Kraj	Spolu	Počet odsúdených recidivistov					
		z toho:				trest:	
		Mlad.	%	Žien	%	NEPOD	%
BA	1	7	0,57	147	12,04	729	59,71
TT	1	8	0,73	82	7,47	471	42,90
TN	670	7	1,04	31	4,63	371	55,37
NR	989	10	1,01	117	11,83	460	46,51
ZA	1	30	2,17	102	7,36	490	35,38
BB	1	24	1,82	105	7,98	651	49,47
PO	1	48	4,03	90	7,56	562	47,19
KE	1	42	2,15	195	9,97	758	38,77
ŠP.TR.SÚD	56	0	-	5	8,93	13	23,21
SR	9	176	1,78	874	8,85	4	45,59

Zdroj: Ministerstvo spravodlivosti SR

Štatistický úrad SR uvádza, že celková kriminalita zaznamenala v roku 2011 nárast o 0,1% a celkový počet trestných činov 104 905 bol o 147 vyšší ako v predchádzajúcom roku. Poklesli všetky druhy kriminality okrem hospodárskej a zostávajúcej trestnej činnosti, kde bol zaznamenaný značný nárast. Vo všeobecnej kriminalite bol zaznamenaný pokles o 4,3% u všetkých druhov trestnej činnosti. V oblasti násilnej kriminality klesol počet všetkých druhov trestných činov o 7,7%. Najviac poklesol počet vražd o 10,6%. V majetkovej kriminalite klesol počet trestných činov o 2 355. Najväčší podiel na majetkovej kriminalite s počtom 10 565 prípadov mali krádeže ostatné. Z regionálneho hľadiska najviac (15 499) majetkových trestných činov bolo zistených v Bratislavskom kraji a z toho najviac (3 499) v okrese Bratislava II. V hospodárskej kriminalite bol zaznamenaný značný nárast celkového počtu prípadov za Slovenskú republiku o 2 554 prípadov. Najvyšší výskyt 3 527 prípadov zaznamenal Bratislavský kraj. V zostávajúcej kriminalite oproti roku 2010 mierne narástol počet prípadov o 706, čo je nárast o 4,5%. Z regionálneho hľadiska najvyšší výskyt 1 898 zaznamenali v Banskobystrickom kraji. Z celkového počtu objasnených trestných činov 104 905 bolo 10 987 spáchaných recidivistami v porovnaní s rokom 2010, kedy sa trestných činov dopustili recidivisti v 9 326 prípadoch. Rozsah latentnej kriminality, ktorá je vlastne rozdielom medzi registrovanou a skutočnou kriminalitou, závisí od druhu trestného činu. Zvlášť pri ekonomických trestných činoch, napr. pri korupcii, predstavuje mnohonásobok registrovanej kriminality. U niektorých trestných činov (krádeže áut) môže byť registrovaná kriminalita vyššia (v dôsledku fingovaných krádeží vozidiel) ako skutočná. Spomínané skutočnosti deformujú

hodnovernosť údajov a problematickosť niektorých analýz a záverov. V Slovenskej republike sa stav kriminality (vyjadrovaný spravidla v indexoch kriminality) v posledných piatich rokoch ustálil a osciluje okolo hodnôt, ktoré približne dvakrát prevyšujú hodnoty z roku 1989. Trvalo sa však zhoršuje štruktúra kriminality (Kriminalita, 2002, s. 300). V súčasnosti má Slovenská republika z krajín stredoeurópskeho regiónu azda najväčšie šance udržať si pomerne nízky index trestnosti, prirodzene, ak nebudú v najbližšej budúcnosti znehodnotenú dobré východiskové predpoklady.

Český štatistický úrad uvádza nasledujúce údaje: z celkového počtu 73 787 odsúdených (2 718 mladistvých a 9 218 žien) bolo doposiaľ netrestaných 28 346 (38,4 %) .Recidivistov (odsúdený, ktorý boli už predtým aspoň raz odsúdený na výkon trestu odňatia slobody) bolo 6738 (9,1 %).

Tab. 3 Podiel recidivistov na kriminalite (stíhaných osobách) v ČR v rokoch 2007 – 2011

Rok	2007	2008	2009	2010	2011
Celkom stíhaných	121 393	121 531	121 511	122 753	127 718
Z toho recidivistov	51 838	54 880	55 856	56 661	56 773
Podiel v %	42,7 %	45,2 %	46,0 %	46,1 %	44,5 %

Zdroj: Ministerstvo vnútra ČR

V boji s rôznymi typmi kriminality sú zaznamenané iné úspechy, ale čo sa týka vývoja recidívy, objavujú sa negatívne kvantitatívne i kvalitatívne tendencie. Myslím si, že vyššie uvedená štatistika o podiele recidívneho páchatel'a je viac než alarmujúca. Pri spracovaní štatistík týkajúcich sa kriminality sa často kladie dôraz na skutočnosť, či bol trestný čin spáchaný prvopáchatel'om alebo recidivistom. Trestná činnosť recidívnych páchateľ'ov sa premietne najmä pri páchaní určitého druhu kriminality, môžeme sledovať najmä veľký podiel na majetkové trestné činy, násilné trestné činy atď. Na túto skutočnosť chceme poukázať v druhej tabuľke, ktorá popisuje počet stíhaných páchateľ'ov jednotlivých druhov trestných činov a aký podiel majú na tejto trestnej činnosti recidivisti.

Tab. 4 Kriminalita v ČR v roku 2011, podiel recidívnych páchatel'ov na jednotlivých typoch trestnej činnosti

Druh trestnej činnosti	Celkom stíhaný	Recidivisti	Podiel v %
Násilné trestné činy	13 297	4 963	37,3 %
Mravnostné trestné činy	1 212	373	31,1 %
Majetkové trestné činy	33 826	19 146	56,6 %
Ostatné trestné činy	12 791	5 977	46,7 %
Zostávajúca kriminalita	43 892	17 888	40,7 %
Hospodárske trestné činy	22 668	8 423	37,1 %
TČ vojenské a TČ proti ústavnému zriadeniu	32	3	9,4 %
CELKOM	127 718	56 773	44,5 %

Zdroj: Ministerstvo vnútra ČR

Najviac páchajú recidivisti majetkovú trestnú činnosť, ktorá zahŕňa 56,6 % zo stíhaných osôb a ide predovšetkým o krádeže vlámaním, krádeže prosté a ostatnú majetkovú trestnú činnosť. Vysoké číslo, ktoré znázorňuje podiel na stíhaných osobách za trestnú činnosť sa u recidívneho páchatel'a objavuje tiež pri ostatných trestných činoch a zostávajúcej kriminalite. Ostatné trestné činy zahŕňajú – výtržníctvo, sprejerstvo, nedovolená výroba a distribúcia psychotropných látok a jedov, ohrozovanie mravnej výchovy mládeže, marení výkonu úradného rozhodnutia atď. Medzi zostávajúcu kriminalitu patrí – dopravné nehody – nedbalostné, ohrozenie pod vplyvom návykovej látky (opilstvo), zanedbanie povinnej výživy, ublíženie na zdraví z nedbalosti atď.

Z uvedených tabuliek je zrejmé, že podiel recidivistov na páchaní trestnej činnosti je veľmi vysoký napr. Štatistický úrad SR uvádza, že v roku 2011 z celkového počtu objasnených trestných činov 104 905 bolo 10 987 spáchaných recidivistami v porovnaní s rokom 2010, kedy sa trestných činov dopustili recidivisti v 9 326 prípadoch. Český štatistický úrad uvádza nasledujúce údaje: z celkového počtu 73 787 odsúdených (2 718 mladistvých a 9 218 žien) bolo doposiaľ netrestaných 28 346 (38,4 %) .Recidivistov (odsúdený, ktorý boli už predtým aspoň raz odsúdený na výkon trestu odňatia slobody) bolo 6738 (9,1 %).

2 ZNIŽOVANIE MIERY RIZIKA RECIDÍVY V SOCIÁLNEJ PRÁCI V TRESTNEJ JUSTÍCI

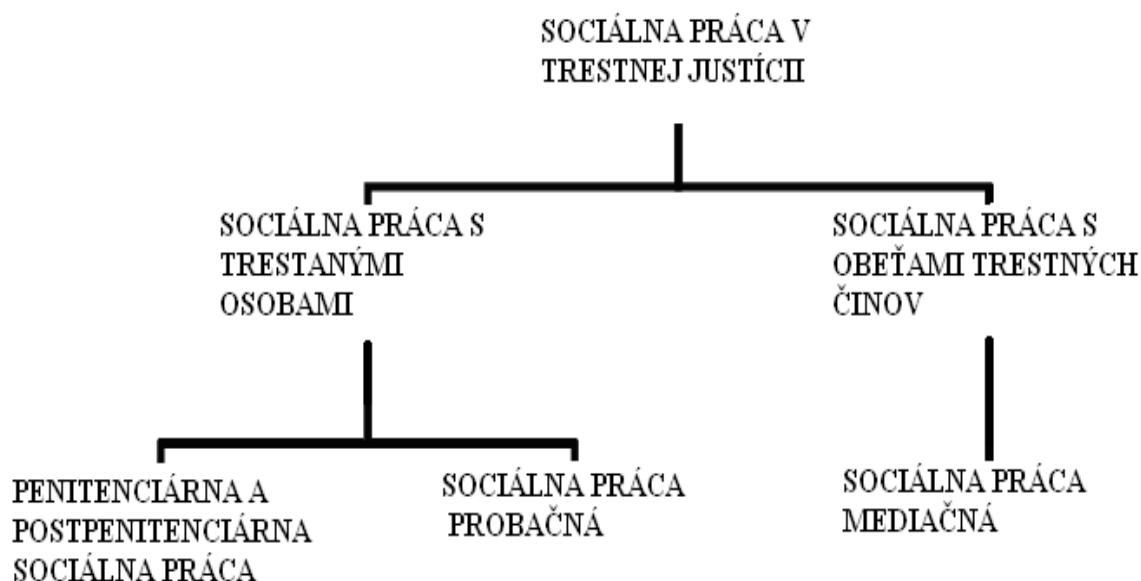
Recidíva je závažný spoločenský problém, ktorý prináša radu negatívnych dôsledkov ako pre páchatel'a trestných činov, tak pre celú spoločnosť. Recidíva je jav, ktorý sa zatiaľ žiadnej spoločnosti nepodarilo úspešne vyriešiť. Podiel recidivistov na celkovej kriminalite je priamo úmerný jej nárastu, ktorý má stále stúpajúcu tendenciu. Je to dané osobnosťou páchatel'a? Je to zlyhanie trestu? Je odpovedajúca právna úprava adekvátne? Je systém postpenitenciárnej starostlivosti dostatočne účinný? Aká je účinná prevencia? Na tieto a podobné otázky hľadáme odpovede. Je dôležité vytvárať účinný preventívny systém, ktorý by nenáhodne, ale systematicky znižoval mieru rizika recidívy.

Definícií a terminologických vymedzení pojmu sociálna práca v súvislosti s justíciou je mnoho, čo predikuje, že sociálna práca v uvedenej oblasti (v prvom rade v súvislosti s kriminalitou) dlhodobo pôsobila, pôsobí a pôsobí i bude. Matoušek (2003, s.213) vo svojej publikácii Slovník sociální práce definuje termín sociálna práca v trestnej justícii ako „sociálnu prácu s páchatel'mi trestných činov v dobe od obvinenia až po koniec výkonu trestu, pričom v širšej charakteristike uvedeného pojmu uvádza, že „sociálni pracovníci sa trestnou činnosťou zaoberali od počiatku existencie sociálnej práce ako odboru ... ich rola v trestnej justícii je ťažko definovateľná, pretože sa pohybujú na hranici medzi reštriktívnymi a pomáhajúcimi postupmi. Kriminalita a delikvencia boli hlavnými zameraniami intervencií sociálnej práce odkedy sociálna práca existuje...(Davies, 2000 In Lulei, 2009, s. 446).

Vo vedách patrí sociálna práca s trestanými osobami do vednej oblasti sociálnej práce. Odborníčka z praxe Justová (2008, s . 20) uvádza, že „sociálna práca s trestanými osobami“ je tá časť sociálnej práce, ktorá sa zaoberá profesionálnou pomocou trestaným osobám, a to :

1. odhaľovať a vysvetľovať príčiny zlyhania,
2. zmierňovať negatívne dopady zlyhania na život trestanej osoby,
3. zlepšovať alebo obnovovať spoločnosťou akceptovateľný spôsob života trestanej osoby,
4. formovať spoločenské prostredie tak, aby boli profesionálne zabezpečené zdroje ochrany a podpory trestaných osôb v ich úsilí vyhnúť sa recidíve (Justová, 2009, s. 20). Je nevyhnutné spresniť terminológiu a sociálnu prácu v trestnej justícii precizovať ako

nadradený pojem. Štruktúrovaný a hierarchický koncept sociálnej práce v trestnej justícii a jednotlivých druhov sociálnej práce uvádzame v obrázku.



Zdroj: Lulei, M., 2009, s. 447

Obr. 1 Druhy sociálnej práce v trestnej justícii

Sociálnu prácu v trestnej justícii v širšom slova zmysle chápeme ako kontinuálny proces profesionálnej pomoci a kontroly s individuálnym prístupom ku klientovi zahrňujúci právne, psychosociálne a ekonomické aspekty s cieľom „vedenia života bez trestných činov“ (Lulei, 2011, s. 19).

V užšom slova zmysle sa sociálna práca v trestnej justícii ako praktická činnosť zameriava na:

- znižovanie miery rizika recidívy a kontrolu kriminality
- podporu sociálnej inklúzie obetí, páchatel'ov a ich rodín
- obnovu trestným činom narušeného sociálneho prostredia (jednotlivec, skupina, komunita, spoločnosť) (Lulei, 2011, s. 20)

2.1 Probačný proces

Probácia pochádza z latinského slova *probare* (skúšanie, overovanie). Probácia je inštitút vychádzajúci z restoratívneho poňatia trestnej justície. Podľa zákona 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch sa probáciou rozumie organizovanie a výkon dohľadu nad obvineným, obžalovaným alebo odsúdeným (ďalej len „obvinený“), kontrola

výkonu trestu nespojeného s odňatím slobody vrátane uloženej povinnosti alebo obmedzenia, dohľad nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby pri podmiennečnom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, pomáhanie obvinenému, aby viedol riadny život a vyhovel podmienkam, ktoré mu boli uložené rozhodnutím prokurátora alebo súdu v trestnom konaní. V teoretickej analýze chápania probácie ako nástroja sociálnej práce v trestnej justícii vychádzame z ústredného konceptu sociálnej práce, za ktorý považujeme koncept sociálneho fungovania. V probačnom dohľade, ide predovšetkým o zníženie rizika recidívy a rizika ujmy. Riziko obecne znamená pravdepodobnosť, že v budúcnosti príde k udalosti s negatívnym dopadom, obvykle je riziko združené s pojmami strata, poškodenie, ublíženie, ide o kalkuláciu pravdepodobnosti výskytu či vzniku udalosti a pravdepodobnosti jej dopadu na koho či na čo a s akými dôsledkami. Úlohou probácie je podľa Šterna (2005, s. 5 In Lulei, 2011, s. 36) „kontrolovať súdom uložené povinnosti a súčasne motivovať a viesť klienta k tzv. riadnemu životu“. Davies (2000 s. 270 In Lulei, 2011 s. 37) uvádza, že je množstvo variácií v detailoch formy probácie v rozličných právnych systémoch, ale vo všetkých môžeme vyčleniť tri nasledovné prvky:

1. príkaz súdu obsahujúci požiadavky, ktorým musí páchatel' vyhovieť,
2. pravidelný kontakt s probačným pracovníkom,
3. zabránenie ďalšiemu potrestaniu za spáchaný čin vtedy, ak je plnenie požiadaviek uložených súdom uspokojivé

Autori zahraničnej proveniencie sa vyjadrujú, že probačný dohľad je nutné chápať nielen ako kontrolu, ale predovšetkým ako aktívne výchovné vedenie a pomoc vykonávanú kvalifikovanými probačnými pracovníkmi. Uvedené definície poukazujú na psychosociálne aspekty a profesionálnu pomoc, ktorej dôležitou súčasťou je nielen kontrola. Probácia svojou pôsobnosťou zasahuje do oblasti rôznych vedných disciplín, pričom z nášho pohľadu za najrelevantnejšie považujeme sociálnu prácu v trestnej justícii a komunitnú sociálnu prácu ako špecifické druhy sociálnej práce, prevenciu kriminality, kriminológiu a viktimológiu. Preventívne pôsobenie probácie (primárna, sekundárna, a terciárna prevencia kriminality) je explicitné, nakoľko výrazne ovplyvňuje redukciu recidívy. V súvislosti s prevenciou kriminality, probáciou a sociálnou prácou v trestnej justícii uvádza Klaus (1998, s. 22 In Lulei, 2011 s. 41), že s narastajúcim dôrazom na prevenciu kriminality nachádzame vzostupné ohodnotenie a význam sociálnej práce užšie integrovanej so štruktúrou trestnej justície. Terciárna prevencia je v sociálnej práci chápaná

ako „predchádzanie zhoršovaniu, prehĺbovaniu a opakovaniu patologických foriem správania jednotlivcov a skupín (drogovo závislí, páchatelia trestnej činnosti, osobitne recidivisti, suicidálni – samovražedný klienti, deti s poruchami správania závažného charakteru, znižovanie sociálnych, zdravotných a osobitných dôsledkov sociálno-patologických javov“ (Strieženec, 2005, s. 89). Kontrola kriminality ako jednotný pojem jej prevencie a represie poukazuje na dôležitú úlohu probácie – jedného z nástrojov kontroly kriminality – bipolárnu dimenziu pomoci a kontroly vs. represie a prevencie, ktorá je v rámci probácie s využitím teoretických a praktických poznatkov disciplíny sociálna práca významným faktorom práve pri kontrole kriminality. Výkon probácie v praxi prechádza neustálymi vývojovými zmenami týkajúcimi sa rôznych oblastí. Za ostatných desať rokov je dominantný dôraz kladený predovšetkým na realizáciu efektívnych probačných programov a ich evaluáciu, na formy alternatívnych trestov, elektronický monitoring ako komplementárny nástroj špecializovaného dohľadu a v neposlednom rade aj na diferenciáciu probácie na základe rôznorodých cieľových skupín, pričom sa objavujú aj pilotné inštitúty v závislosti s výkonom probácie, akým je napr. probácia na školách. Aplikácia probačných programov v praxi je jednou z dominantných ideí restoratívnej justície a zásady ultima ratio (Lulei, 2011, s. 54). V kontexte poskytovania služieb je najväčším pokrokom „Iniciatíva metódy účinnosti“ (Effectiveness Practice Initiative, EPI). Od názoru, že „nič nefunguje“ k povýšeniu probácie na výslnie trestno - právneho systému, k názoru, že „väzenie funguje“, k súčasnému názoru „čo funguje?“ („What Works ?“). Na najzákladnejšej rovine je Iniciatíva metódy účinnosti založená na troch zásadách riadiacej praxe. Probačné služby by sa mali zamerať iba na páchatel'ov, ktorý predstavujú veľké riziko opätovného páchania trestnej činnosti alebo nebezpečnosti pre spoločnosť (alebo oboje); to je „zásada rizika“. Probačné služby by sa mali sústrediť na trestné činy a súvisiace chovanie týchto cieľových páchatel'ov; to je „zásada potreby“. Štýl uskutočňovania programu by sa mal zhodovať s vedomostnými potrebami jednotlivých páchatel'ov; to je „zásada vnímavosti“. Všetci títo cieľový páchatelia by sa mali zúčastniť programov, ktorých prvoradým cieľom je opätovné zaradení do komunity. Pri realizácii probačných programov je nevyhnutné rešpektovať, že páchatelia s nízkym rizikom recidívy môžu byť negatívne ovplyvnení určením intenzívneho probačného programu (miera intenzity probačného programu a jeho špecifikácia musí byť v symbióze s mierou rizika recidívy páchatel'a).

Efektívna aplikácia probačných programov sa považuje za jeden z nástrojov znižovania väzenskej populácie.

2.2 Nástroje na meranie miery rizika recidívy v probácii

V sociálnej práci v trestnej justícii s individuálnym klientom vstupuje do určenia miery rizika recidívy široké spektrum faktorov. Durnescu (2010 In Lulei, 2011 s. 101) diferencuje rizikové faktory páchatel'ov trestnej činnosti do štyroch základných skupín:

1. historické (vek spáchania prvého trestného činu, počet predchádzajúcich obvinení),
2. dispozičné (demografické, charakteristiky osobnosti páchatel'a),
3. kontextuálne (antisociálna rovesnícka skupina, antisociálni rodičia),
4. klinické (abúzus návykových látok, impulzivita, úroveň inteligencie, duševné zdravie).

Okrem základných rizikových faktorov rozlišujeme i faktory protektívne (ochranné), ktoré mieru rizika recidívy redukovujú a medzi ktoré zarad'ujeme napr.:

- intenzívnu sociálnu oporu,
- silné spojenie s prosociálne orientovanou dospelou osobou,
- flexibilnú osobnosť,
- manželstvo,
- vyst'ahovanie sa do inej lokality,
- získanie zamestnania a i.

Rizikové faktory diferencujeme na statické (nie je možné ich zmeniť napr. vek páchatel'a pri spáchaní prvého trestného činu) a dynamické (podliehajúce zmenám napr. antisociálne postoje, abúzus návykových látok). Dornescu (2010 In Lulei, 2011 s. 101) ďalej uvádza nasledovnú diferenciaciu statických a dynamických faktorov:

a) statické:

1. vek,
2. história páchanej trestnej činnosti,
3. história antisociálneho správania,
4. rodinné faktory – história páchania trestnej činnosti, vzdelávanie, štruktúra,
5. pohlavie,
6. úroveň inteligencie
7. rasa

b) dynamické

1. antisociálna osobnosť, psychopatia,
2. rovesnícka skupina,
3. kriminogénne potreby – antisociálne postoje, voľný čas, vzdelávanie,
4. interpersonálne konflikty,
5. osobné problémy – depresie, nízke sebahodnotenie atď.,
6. sociálne úspechy – manželstvo, úroveň vzdelania, príjem,
7. abúzus návykových látok

Nástrojov na hodnotenie miery rizika recidívy a určenie potrieb páchatel'a je široké spektrum a diferencujú sa v rôznych špecializáciách. V Anglicku a Walese sa využíva špecializovaný klinický nástroj, tzv. systém hodnotenia páchatel'a (The Offender Assessment System – OASys), ktorý bol vyvinutý na zistenie a určenie potrieb páchatel'a, pravdepodobnosť recidívy a rizika páchania vážnej škody páchatel'om. Tento nástroj obsahuje tri základné komponenty, ktoré zisťujú potreby páchatel'a, hodnotenie a manažment rizika a rozvoj a zhodnotenie výstupného plánu práce s páchatel'om. Meranie alebo určenie potrieb páchatel'a je spojené s charakteristikami vo vzťahu k chápaniu trestnej činnosti alebo recidíve. OASys rozlišuje statické kriminologické faktory a dynamické kriminologické faktory. Aplikácia tohto nástroja poukázala na mimoriadne efektívnu prediktívnu hodnotu páchania trestnej činnosti resp. jej merania. K dispozícii sú aj evaluované verzie OASys1 a OASys2 a zároveň ich kombinovaná verzia. „Samozrejme nástrojov na určenie miery rizika recidívy a potrieb páchatel'a je mnoho a diferencujú sa podľa špecifickej cieľovej skupiny (napr. páchatelia násilných sexuálnych trestných činov. Ako napríklad môžeme uviesť nástroje ako RRASOR (Rapid Risk Assessment for Sexual Offence Recidivism), STATIC-99, STATIC 2002, RM 2000 (Risk Matrix 2000), SORAG (Sex Offender Risk Appraisal Guide), STABLE 2007, SARN (Structured Assessment Risk Need), ACUTE 2007, SARPO, SAVRY a iné“ (Lulei, 2011, s. 103).

2.3 Alternatívne tresty ako účinný nástroj znižovania rizika recidívy

Alternatívnymi trestami rozumieme tresty, ktoré bez toho, aby boli spojené s odňatím slobody, zaručujú splnenie účelu trestu, rovnako ako keby bol na odsúdenom vykonaný nepodmienečný trest odňatia slobody. Zmyslom alternatívnych trestov je, že sa s nimi nespájajú negatívne stránky výkonu trestu odňatia slobody. Nezanedbateľnou stránkou je

aj skutočnosť, že ich výkon je spojený s oveľa nižšími nákladmi ako trest odňatia slobody. V priebehu krátkodobých trestov odňatia slobody nemožno úspešne rozvinúť reedukačné a resocializačné procesy a jednak izolácia páchatel'a od spoločnosti v prostredí iných páchatel'ov má často negatívny dopad na odsúdeného samotného (Ivor, 2006, s. 355). Množstvo výskumov (napr. Karabec, Z. a kol. 2004, ktorý sa venoval výskumu dlhodobých trestov odňatia slobody) dochádza k záverom, že dlhodobé tresty vedú často k negatívnym zmenám v prežívaní odsúdených. Tieto zmeny sú trvalejšieho rázu a pôsobia proti resocializačným snahám. Objavujú sa reaktívne psychické poruchy rôznej hĺbky. Vo výkone dlhodobých trestov sú recidívny páchatelia vystavený pocitu životnej prázdnoty, sexuálnej frustrácii, ďalej dlhodobo odsúdený strácajú perspektívy, vznikajú u nich závislosti na personáli väznice a na podmienky ústavného života. Zvyšuje sa introverzia a čiastočne tiež nepriateľské postoje, predovšetkým k sebe samému. Alternatívne tresty nie sú prekážkou na opätovné začlenenie páchatel'a do spoločnosti, ale naopak, v mnohých prípadoch mu k tomu účinne pomáhajú. Alternatívne tresty sa v Európe začali rozširovať najmä v druhej polovici 20. storočia. Súvisí to s rozvojom novej koncepcie trestnej politiky, ktorá sa nazýva restoratívna. Restoratívna justícia sa považuje za spravodlivosť budúcnosti. Restoratívna justícia sa skôr ako k sankcii páchatel'a zameriava na odstránenie spôsobenej ujmy a prijatie vhodných opatrení znižujúcich riziko recidívy páchatel'a. Príkladom fungovania tejto alternatívy k trestu odňatia slobody môže byť Švédsko, Španielsko, ale aj Česká republika, ktorá s ich uplatňovaním začala už v roku 1996. Od našich partnerov z týchto krajín získavame poznatky aj z tejto oblasti.

Z pomedzi trestov uvedených v § 32 Trestného zákona za alternatívne tresty možno považovať :

- trest domáceho väzenia
- trest povinnej práce
- peňažný trest
- podmienený odklad výkonu trestu
- podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom

V rámci Európy sa používajú niektoré súbory podporných opatrení materiálno-technického charakteru, ako je napríklad elektronické monitorovanie (Veľká Británia, Holandsko), kontrolovaná sloboda (Francúzsko, Taliansko). Stále viacej štátov sa zaujíma o využívanie *elektronického monitorovania (electronic monitoring)* ako spôsobu uskutočnenia trestu. Je však treba poznamenať, že doterajšia prax umožňuje využívanie monitorovacích

nástrojov „prvej generácie“. Možno očakávať, že už veľmi pokročilý technologický vývoj značne zlepši možnosti monitorovania páchateľov elektronicky, napríklad satelitným vyhľadávaním. V Anglicku a Walese sa elektronické monitorovanie využíva prevažne pri dohľade nad podmienene prepustenými väzňami. Iné štáty v súčasnej dobe sledujú možnosť využitia elektronického monitorovania ako alternatívy k trestu odňatia slobody. Sociálna podpora, pomoc a špecializované programy na zmenu osobnosti sa považujú za neoddeliteľnú súčasť intenzívneho dohľadu s elektronickým monitorovaním. Využívanie alternatívnych trestov sa na základe prijatých právnych noriem dostáva čoraz viac do popredia a v súčasnosti ešte stále často ukladaný trestu odňatia slobody sa tým pádom dostáva do úzadia. V tejto časti chcem poukázať na rozdiely medzi oboma trestami a uviesť, prečo alternatívne spôsoby trestania sú čoraz častejšie využívané. Nedostatky a nevýhody trestu odňatia slobody sú dlhodobé známe. Odborníci poukazujú najmä na mimoriadne negatívne vplyvy na páchateľa pri výkone trestu odňatia slobody na krátku dobu.

Hlavné nedostatky trestu odňatia slobody, najmä krátkodobého trestu odňatia slobody sú nasledovné:

- trest neposkytuje dostatočnú dobu na prevýchovu páchateľa
- potrestanie páchateľa odňatím slobody je niekedy diskutabilné, najmä recidivistov
- na odsúdeného pôsobia škodlivé vplyvy väzenského prostredia
- nie je napĺňaná funkcia generálnej a individuálnej prevencie (odstrašujúce účinky sú minimálne a pre páchateľa ide o prijateľné riziko)
- značné ekonomické náklady na väzenský systém
- minimálna individualizácia trestu (Rozum, 2005, s. 12)

Zo skúseností zahraničných krajín vyplýva, že aj keď použitie alternatívnych trestov predstavuje mnohé výhody a vysokú efektívnosť meranú mierou recidívy po vykonaní týchto trestov, aj napriek tomu ešte nedošlo k splneniu pôvodného predpokladu ich užitia, a to k znižovaniu väzenskej populácie. Alternatívne tresty prinášajú aj výhodu týkajúcej sa generálnej prevencie aj v tom, že občania sa zaujímajú a zaoberajú zmyslom trestnej justície, zvyšuje sa záujem a zapojenie občanov o nakladanie s páchateľmi pri výkone alternatívnych trestov. Z vyššie uvedeného sa využívanie alternatívnych trestov aj napriek niektorým negatívnym aspektom javí ako vhodné v porovnaní súčasnosti častému ukladanému trestu odňatia slobody.

Hlavné dôvody, pre ktoré je potrebné sa snažiť o nahradenie trestu odňatia slobody inými alternatívami, sú najmä skutočnosť, že alternatívne tresty nemajú nevýhody trestu odňatia slobody, prinášajú podstatne nižšie náklady na ich výkon, pri ich uložení nie sú pretrhnuté sociálne väzby páchateľov s prostredím, v ktorom žijú, zohľadňujú osobnosť jedinca a jeho individuálne vlastnosti a napomáhajú k znižovaniu rizika recidívy páchateľa. Pre týchto páchateľov je z hľadiska odstránenia hrozby recidívy ukladanie alternatívnych trestov podstatne účinnejšie než nepodmienečný trest odňatia slobody.

3 PRIESKUM RECIDÍVY TRESTNEJ ČINNOSTI ODSÚDENÝCH MUŽOV V ÚSTAVE NA VÝKON TRESTU ODŇATIA SLOBODY HRNČIAROVCE NAD PARNOU

K napísaniu našej práce ma priviedlo moje zamestnanie, ktoré vykonávam viac ako štrnásť rokov. Zaujímalo nás aké sú hlavné faktory toho, že ľudia prepustení z väzenia spáchajú zase trestný čin (čiže opakovane, resp. recidivujú) a ako možno efektívne znížiť mieru recidívy trestnej činnosti.

3.1 Ciele a otázky prieskumu

Cieľom našej práce je deskripcia štatistických ukazovateľov recidívy trestnej činnosti odsúdených mužov v Ústave na výkon trestu odňatia slobody Hrnčiarovce nad Parnou. Na základe preštudovanej literatúry a prieskumov (napr. Ward & Stewart 2003, McGuire 2001, Hollin 2001, Harper – Chitty 2009, Heretik 2004, Karabec a kol. 2004.), ktoré sa k predmetnej problematike realizovali sme stanovili hlavný cieľ prieskumu:

Zistiť deskriptívne zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska vybraných kriminogénnych faktorov ovplyvňujúcich kriminálnu dráhu páchateľov, ktorými sú vek páchateľa, typ trestnej činnosti, počet predchádzajúcich výkonov trestu, vzdelanie, drogová závislosť. Medzinárodné i britské výskumy stanovili prediktívne faktory, alebo kriminogénne faktory, ktoré ovplyvňujú kriminálnu dráhu páchateľov. Andrew a Bonta (1998) definovali dva typy rizikových faktorov: statické a dynamické. Statické rizikové faktory, napríklad kriminálnu minulosť, nemožno zmeniť. Dynamické rizikové faktory, napr. vzdelanie, zamestnanie, zneužívanie návykových látok sú na druhú stranu zmeniteľné. (Harper – Chitty, 2009, s.33). Preto intervencie nápravných služieb, ktorých cieľom je znížiť mieru opätovného odsúdenia, sa zameriavajú na dynamické faktory. Kriminálna minulosť je silným určujúcim faktorom recidívy, jej dôvodom je, že fungovala ako náhrada za sociálne a behaviorálne problémy. Rôzne štúdie sa snažili zhodnotiť relatívnu dôležitosť rôznych dynamických rizikových faktorov pri odhadovaní miery opätovného odsúdenia. Napr. Motiuk (1998) zistil, že u mužských páchateľov bola z hľadiska dôležitosti najväčším prediktorom recidívy nezamestnanosť, zneužívanie návykových látok, styky s

inými páchatelmi, manželský/rodinný stav a osobné/citové problémy (Harper – Chitty, 2009, s.1). Štern, Ouředníčková, Doubravová eds. (2010) uvádzajú, že statickými faktormi recidívy trestnej činnosti sú u páchatel'a vek, pohlavie, typ trestnej činnosti, počet predchádzajúcich odsúdení; za dynamické faktory možno považovať bývanie, zamestnanie, vzdelanie, sociálne schopnosti, zdravotný stav, závislosti a pod. Hľadanie charakteristík alebo podmienok, ktoré by mohli preukázať odolnosť, t.j. faktory, ktoré miernia alebo tlmia efekty rizika viedlo k zavedeniu protektívnych faktorov. Tieto protektívne faktory alebo faktory odolnosti môžu poskytnúť vysvetlenie, prečo adolescenti, ktorí čelia rovnakej miere rizika, sa chovajú rôznym spôsobom.

Podľa Gomezyho (1985) existujú tri základné kategórie ochrany:

- Dispozičné atribúty obsahujú temperamentové faktory, sociálna orientácia a citlivosť na zmenu, kognitívne schopnosti a copingové zručnosti
- Rodinné prostredie zahŕňa pozitívny vzťah aspoň jedným rodičom alebo rodičovskou figúrou, ktorá poskytuje dôležitú protektívnu funkciu. Ďalšie významné rodinné premenné obsahujú kohéziu, vrelosť, harmóniu a absenciu zanedbávania
- Sociálne prostredie predstavuje extrafamiliárne vzťahy, vrátane dostupnosti vnútorných zdrojov a rozšírenej sociálnej podpory rovnako ako jedincovo použitie týchto zdrojov (Blatníková – Netík, 2008, s. 37).

Na základe uvedeného záveru formulujeme deskriptívne prieskumné otázky:

O1: Aké je zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska veku ?

O2: Aké je zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu ?

O3: Aké je zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon trestu ?

O4: Aké je zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska vzdelania ?

O5: Aké je zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska drogovej závislosti ?

Špecifikovaním hlavného cieľa a formulovaním prieskumných otázok sme dospeli k nasledovným deskriptívnym čiastkovým cieľom:

C1: Zistiť zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska veku.

C2: Zistiť zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu.

C3: Zistiť zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon trestu.

C4: Zistiť zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska vzdelania.

C5: Zistiť zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska drogovej závislosti.

3.2 Metodika prieskumu

Výberový súbor

Typ výberu súboru bol zámerný. Základným kritériom nášho prieskumu bol výkon trestu odňatia slobody odsúdených mužov v ústave na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia Hrnčiarovce nad Parnou. Prieskumný súbor tvorilo 219 zámerne vybraných osobných kariet odsúdených mužov, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti pre trestné činy:

§ 172 ods. 2 písm. a), zákona 300/2005 Z.z - Nedovolená výroba omamných
a psychotropných látok, jedov alebo
prekurzorov, ich držanie a obchodovanie
s nimi

§ 207 ods. 3 písm. c), zákona 300/2005 Z.z - Zanedbanie povinnej výživy

§ 208 ods. 2 písm. c), zákona 300/2005 Z.z - Týranie blízkej osoby a zverenej osoby

§ 212 ods. 3 písm. b), zákona 300/2005 Z.z - Krádež

§ 289 ods. 1 písm. a), zákona 300/2005 Z.z - Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky

§ 310 ods. 3 písm. a), zákona 300/2005 Z.z - Pytliactvo

§ 187 ods. 2 písm. c), zákona 140/1961 Zb. - Nedovolená výroba a držba omamnej látky,
psychotropnej látky, jedu a prekurzora a
obchodovanie s nimi

§201 písm. a), zákona 140/1961 Zb. - Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky

§219 ods. 2 písm. c), zákona 140/1961 Zb. - Vražda

§ 247 ods. 3 písm. a), zákona 140/1961 Zb. - Krádež

Prieskumný súbor sme získali filtrovaním jednotlivých trestných činov v počítačovej aplikácii VVVT - ZVJS SR (evidencia odsúdených) , podľa Trestného zákona č. 300/2005 Z.z ako aj Trestného zákona 140/1961 Z.z, nakoľko sa v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou nachádzajú i recidivisti odsúdení v dobe účinnosti tohto zákona. Filtrom v aplikácii VVVT sme získali celkový počet – 219 recidivistov, vykonávajúcich trest odňatia slobody v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou.

Metódy

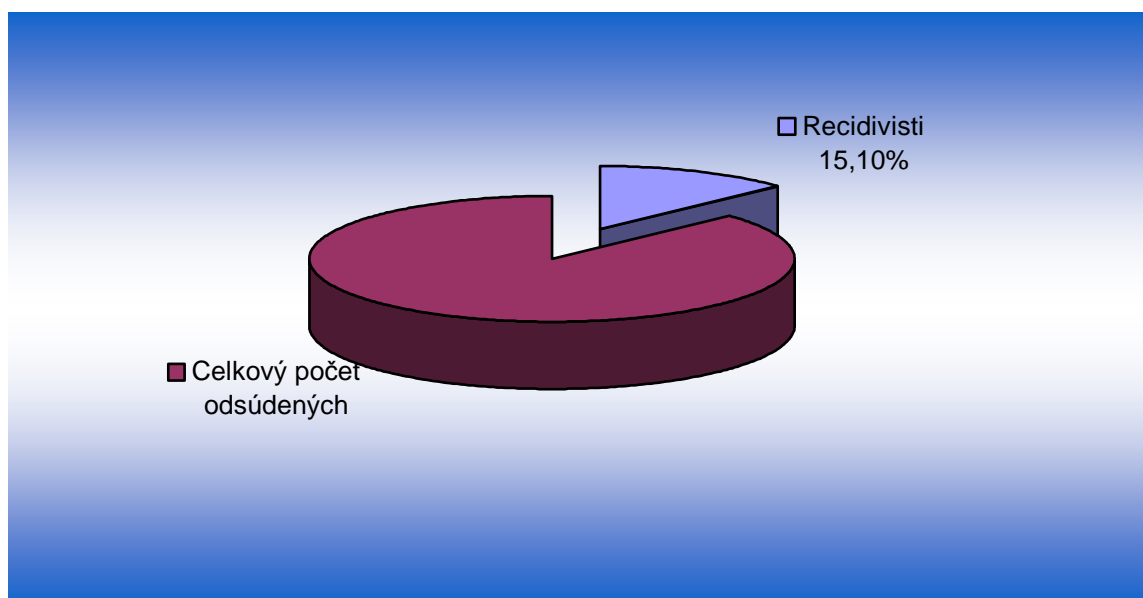
Pri voľbe prieskumných metód sme postupovali podľa Gavoru (2000). Kvantitatívna obsahová analýza textu (osobných kariet odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti) bola hlavnou prieskumnou metódou, ktorou sme zisťovali frekvenciu významových jednotiek, ktorými boli vybrané kriminogénne faktory ovplyvňujúce kriminálnu dráhu páchatel'ov ktorými sú vek odsúdeného, typ trestnej činnosti, počet predchádzajúcich výkonov trestu, vzdelanie, drogová závislosť. Získané informácie sme spracovali pomocou matematicko-štatistických metód, číselného a percentuálneho výpočtu (Gavora, 2000, str. 119).

Plán prieskumu

V septembri 2011 sme požiadali generálneho riaditeľa ZVJS SR o súhlas s realizáciou prieskumu v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou a po získaní písomného súhlasu začneme so zberom údajov.

4 VÝSLEDKY PRIESKUMU

Prieskumný súbor našej bakalárskej práce tvorilo 219 osobných kariet odsúdených mužov (recidivistov) vykonávajúcich trest odňatia slobody v ústave s minimálnym stupňom stráženia Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti pre trestné činy uvedené v metodike prieskumu. Uvedený prieskumný súbor predstavuje 15,10 % z celkového počtu 1450 odsúdených vykonávajúcich trest odňatia slobody v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou ku dňu 30. 9. 2011.



Graf 1 Pomer recidivistov k celkovému počtu odsúdených v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou

4.1 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska veku

Kvantitatívna obsahová analýza textu je metóda, ktorou sme chceli zistiť odpoveď na prieskumnú otázku O1: Aké je zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska veku? Obsahovou analýzou sme zisťovali frekvenciu významovej jednotky (vek odsúdených), kde vek sme zisťovali z dátumu narodenia odsúdeného uvedeného v osobnej karte.

Tab. 5 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska veku

Vek	n	%
Do 18 rokov	2	0,91
Od 19 do 21 rokov	6	2,74
Od 22 do 25 rokov	28	12,79
Od 26 do 30 rokov	41	18,72
Od 31 do 45 rokov	118	53,88
Od 46 do 65 rokov	23	10,50
Nad 65 rokov	1	0,46

Z analýzy vyplýva, že vekové rozpätie recidivistov je rozmanité. Najmladšiemu odsúdenému je 18 rokov a najstaršiemu 70 rokov. V najväčšom percentuálnom rozsahu bola zastúpená veková skupina od 31 do 45 rokov (53,88%).

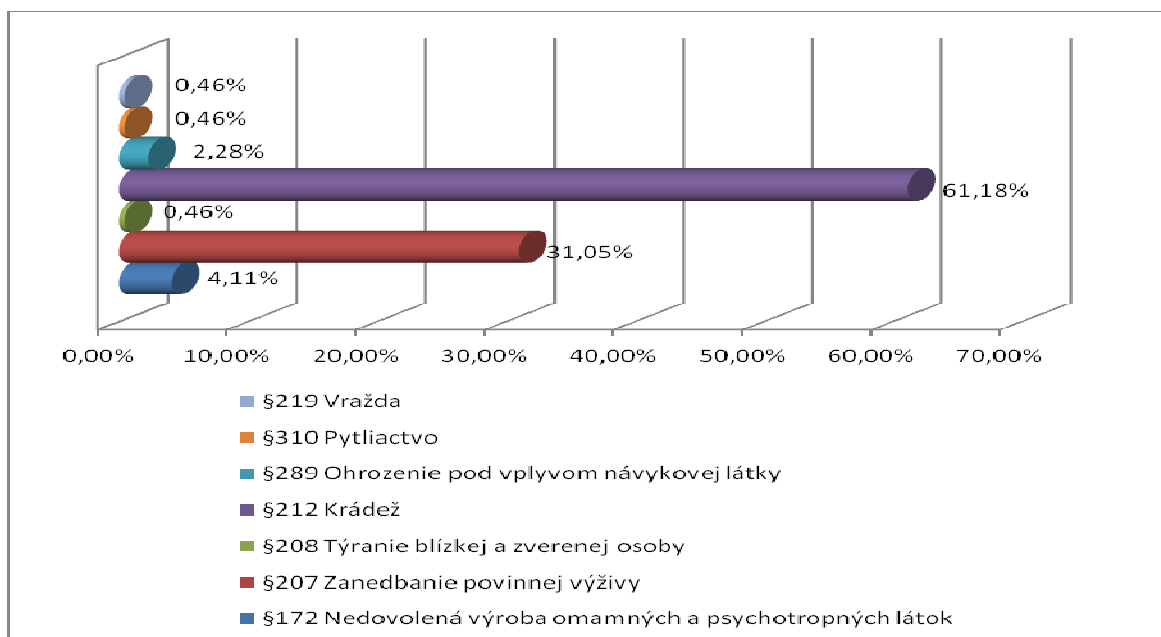
4.2 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu.

Pre lepšiu vizuálnu predstavu k jednotlivým tabuľkám ďalej prikladáme aj grafy.

O2: Aké je zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu ?

Tab. 6 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu

Trestný čin	n	%
§ 172 Trestného zákona	9	4,11
§ 207 Trestného zákona	68	31,05
§ 208 Trestného zákona	1	0,46
§ 212 Trestného zákona	134	61,18
§ 289 Trestného zákona	5	2,28
§ 310 Trestného zákona	1	0,46
§ 219 Trestného zákona	1	0,46



Graf 2 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu

Analýzou sme dospeli k výsledkom, že trestnú činnosť najviac páchali recidivisti najmä v oblasti majetkovej trestnej činnosti (krádeže), na ktorej sa podieľalo až 61,18 % odsúdených.

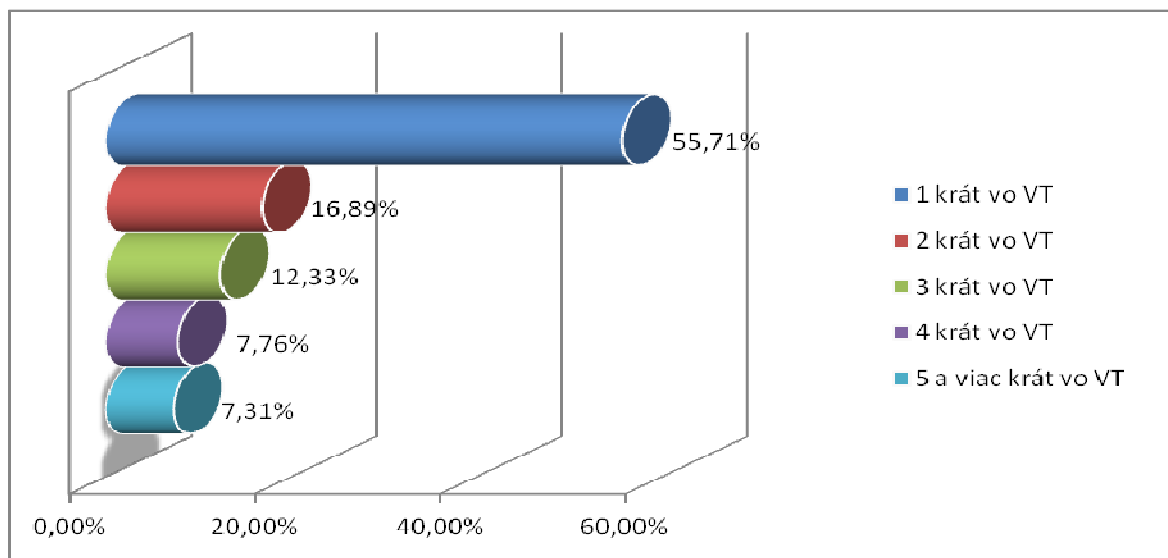
4.3 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon trestu

O3: Aké je zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon trestu ?

Tab. 7 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon trestu

Predchádzajúce odsúdenie na VT	n	%
1 krát vo VT	122	55,71
2 krát vo VT	37	16,89
3 krát vo VT	27	12,33
4 krát vo VT	17	7,76
5 a viac krát vo VT	16	7,31

Pri spracovaní údajov za pomoci analýzy sme zistili, že najviac recidivistov sa ocitlo za mrežami ústavu na výkon trestu odňatia slobody po prvý krát, čo znamená, že ich predchádzajúce delikty súd riešil podmieneným trestom resp. iným alternatívnym trestom. Najväčší počet odsúdení na výkon trestu má za sebou jeden odsúdený, ktorý sa tam ocitol až 17 krát, väčšinou za majetkovú trestnú činnosť (krádeže).



Graf 3 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon trestu

4.4 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy z hľadiska vzdelania.

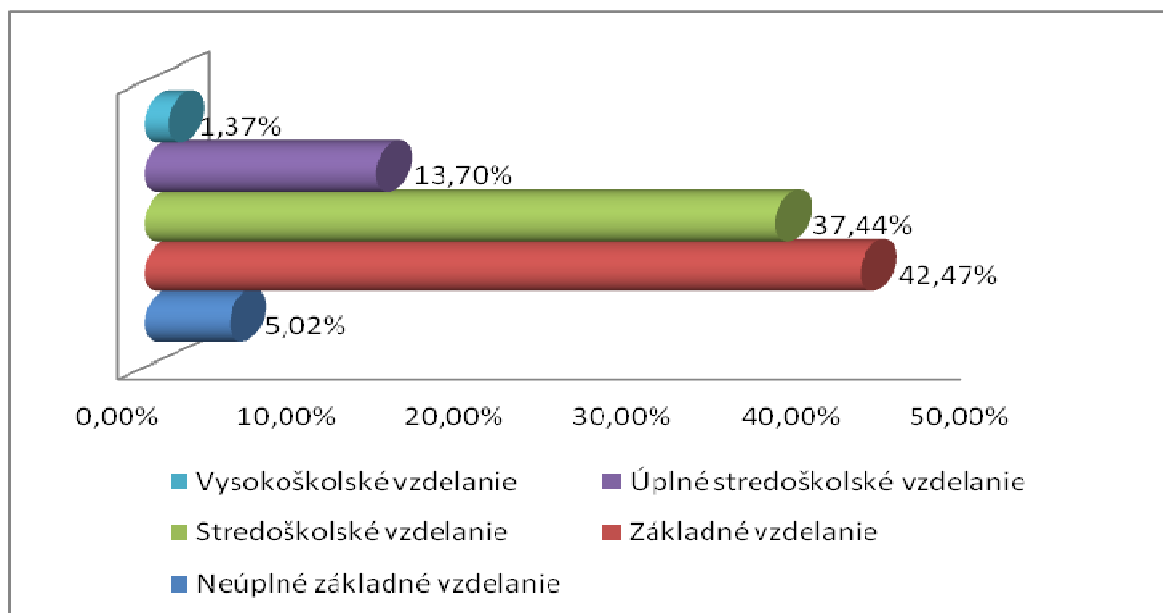
O4: Aké je zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska vzdelania ?

Tab.8 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy z hľadiska vzdelania.

Vzdelanie	n	%
Neúplné základné vzdelanie	11	5,02
Základné vzdelanie	93	42,47
Stredoškolské vzdelanie	82	37,44
Úplné stredoškolské vzdelanie	30	13,70
Vysokoškolské vzdelanie	3	1,37

Zo zistených údajov vyplýva, že v ÚVTOS Hrnčiarovce 3 recidivisti dosiahli najvyššie vzdelanie - vysokoškolské a 11 recidivistov nemalo ukončené ani základné vzdelanie.

Z tejto skupiny 3 odsúdení neukončili prvý stupeň základnej školy a 8 odsúdených neukončilo druhý stupeň. V najväčšom percentuálnom rozsahu bola zastúpená skupina so základným vzdelaním (42,47%).



Graf 4 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy z hľadiska vzdelania.

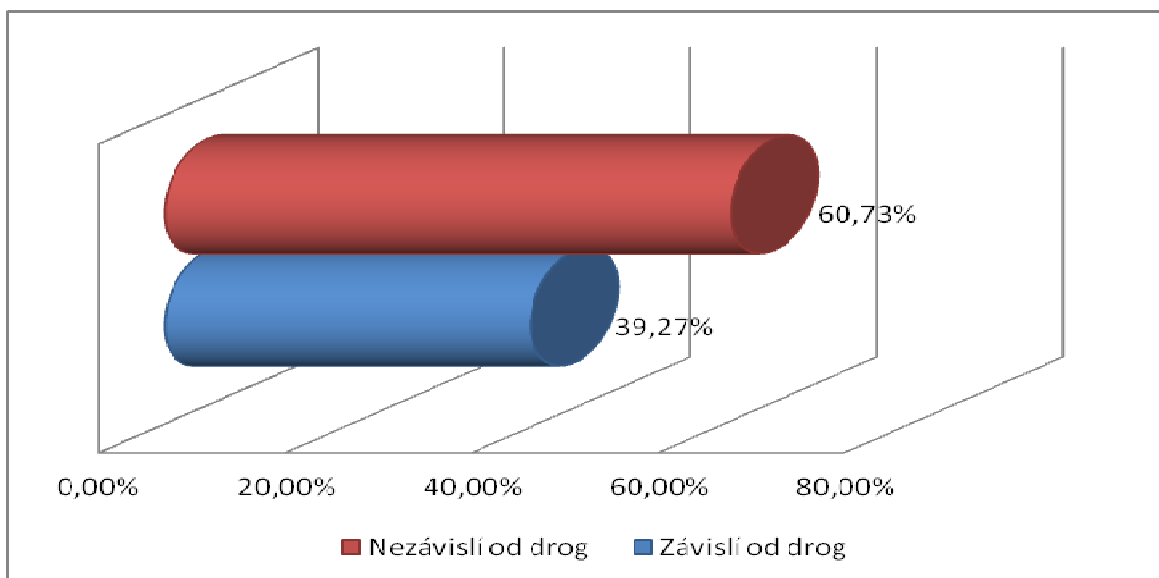
4.5 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska drogovej závislosti.

C5: Zistiť zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska drogovej závislosti.

Tab. 9 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy z hľadiska drogovej závislosti.

Drogová závislosť	n	%
Závislí od drog	86	39,27
Nezávislí od drog	133	60,73

Analýzou sme zistili, že v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou bolo pred nástupom na výkon trestu odňatia slobody závislých od návykových látok až 39,27 recidivistov.



Graf 5 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy z hľadiska drogovej závislosti.

Na základe použitých metód, obsahovej analýzy osobných kariet, následnej kvantifikácie významových jednotiek a interpretácie zistených frekvencií môžeme tvrdiť, že sme *hlavný cieľ prieskumu*: Zistiť deskriptívne zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska vybraných kriminogénnych faktorov ovplyvňujúcich kriminálnu dráhu páchatel'ov, ktorými sú vek páchatel'a, typ trestnej činnosti, počet predchádzajúcich výkonov trestu, vzdelanie, drogová závislosť úplne naplnili.

5 DISKUSIA

V priebehu tvorby bakalárskej práce sme si kládli viaceré otázky. V akom veku sa odsúdení muži najčastejšie dopúšťajú recidívy trestnej činnosti? Pri akom type trestnej činnosti dochádza najčastejšie k recidíve? Dopúšťa sa častejšie recidívy trestnej činnosti viac krát súdne trestaný páchatel? Má vplyv počet predchádzajúcich výkonov trestu na recidívu trestnej činnosti? Dopúšťajú sa častejšie recidívy trestnej činnosti páchatelia s nižším vzdelaním? Dopúšťajú sa častejšie drogový závislí páchatelia recidívy trestnej činnosti? Na tieto otázky sa pokúsime nájsť odpovede.

Ako sme sa už niekoľko krát zmienili, možno rizikové faktory používané k predikcii recidívy trestnej činnosti deliť na statické a dynamické.

Statické rizikové faktory sú konštantné a nemenné, prípadne sa menia len v jednom smere, napr. vek či kriminálna história sú potenciálne silnými prediktormi ale nie sú prístupné programom zaobchádzania.

Dynamický rizikové faktory naopak predstavujú vlastnosti páchatel'a, ktoré sú prístupné zmene, pričom tieto zmeny sú spojené rôznou mierou pravdepodobnosti. Preto sa intervencie nápravných služieb, ktorých cieľom je znížiť mieru opätovného odsúdenia, zameriavajú na dynamické faktory.

5.1 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska veku?

C1: Zistiť zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska veku

Vek v dobe zahájenia kriminálneho chovania je uvádzaný množstvom štúdií ako významný prediktor, ktorý ovplyvňuje budúcu kriminálnu kariéru páchatel'a. Pri spracovaní tohto čiastkového cieľa sme vychádzali z výskumu realizovaného Blatníkovou a Netíkom z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci v Prahe v roku 2005 na vzorke 114 odsúdených osôb z ktorého vyplýva, že priemerný vek v dobe prvého odsúdenia bol 20,5 roka. Najmladšiemu bolo pri prvom pojednávaní pred súdom 15 rokov a najstaršiemu 43 rokov. Najpočetnejším vekom bolo 18 rokov. Lubelcová (2009, s. 172) k charakteristikám páchatel'ov násilnej kriminality uvádza, že z hľadiska veku najmenší podiel reprezentovali vekové kategórie: nad 60 rokov (do 5%) a do 18 rokov (okolo 12%). Stabilne vyšší je podiel 30 až 45 ročných (okolo 36%), potom je kategória mladých

dospelých (18 až 30 ročných – okolo 30%) a napokon 45 až 60-roční s podielom (od 15 do 20%). V prípade majetkovej kriminality sa vo vekovom rozložení oproti násilnej kriminalite posilňuje podiel mladšej vekovej kategórie. Výrazne najvyšší podiel (okolo 40 %) dosahujú páchatelia vo veku 18 – 30 rokov. Nakoľko sa nám z údajov získaných analýzou osobných kariet odsúdených nepodarilo uskutočniť náš pôvodný zámer a to zistiť zloženie odsúdených recidivistov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou podľa veku pri prvom odsúdení uvádzame zloženie odsúdených podľa aktuálneho veku. Na základe nadobudnutých údajov, ktoré sme analyzovali, sme dospeli k záveru, že najväčšia časť prieskumného súboru – 118 odsúdených je vo veku od 31 do 45 rokov čo tvorí 53,88 percent prieskumnej vzorky. Druhú najväčšiu skupinu prieskumného súboru tvorí 41 odsúdených, ktorí sú vo veku od 26 do 30 rokov, čo predstavuje 18, 72 percent prieskumnej vzorky. Vo veku od 22 do 25 rokov sa v súbore nachádza 28 odsúdených čo je 12, 79 percent odsúdených z prieskumného súboru. Ďalšou skupinou je 23 odsúdených vo veku od 46 do 65 rokov čo je 10, 50 percent prieskumného súboru. Z pomedzi odsúdených sa vo veku od 19 do 21 rokov nachádza 6 odsúdených, čo tvorí 2,74 percent odsúdených. Vo veku 18 rokov sa v súbore nachádzajú 2 odsúdený čo je 0,91 percent prieskumného súboru. Najmenšiu časť prieskumného súboru vo veku nad 65 rokov tvorí 1 odsúdený, čo predstavuje 0,46 percent prieskumného súboru.

5.2 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu.

C2: Zistiť zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska spáchaného trestného činu.

Rôznorodosť odsúdených podľa spáchaného trestného činu je veľmi široká a pestrá. Ich zámer pri páchaní trestnej činnosti býva rozdielny, no zväčša spúšťacím mechanizmom tejto činnosti je pomerne jednoduchý spôsob zadováženia si materiálnych prostriedkov a tým aj následná snaha o zjednodušenie si života. Neberú do úvahy následky svojej činnosti, pre seba ani pre iných, minimálne sa zaujímajú o svoju budúcnosť, čo často vedie k ich opätovnému návratu do ústavov na výkon trestu odňatia slobody. Z výskumu Blatníkovej a Netíka (2008) vyplynulo, že častejšie recidivujú osoby, v ktorých kriminálnej kariére obecné t.j. bez ohľadu na dobu spáchania deliktu, prevláda majetková trestná činnosť a osoby, ktoré k majetkovej kriminalite pridávajú ešte niektorý z ďalších

druhov deliktov. Na porovnanie uvádzame profily páchatel'ov vybraných násilných trestných činov v USA, tak ako ich na základe štatistických a výskumných zdrojov charakterizovali americký kriminológovia za obdobie druhej polovice 90 rokov. V prípade páchatel'ov vražd bol podiel recidivistov 70% a u páchatel'ov ťažkého ublíženia na zdraví 64%. Čo sa týka majetkových trestných činov v prípade páchatel'ov lúpeží bol podiel recidivistov 71 % a u páchatel'ov vlámaní 68% (Miethe, McCorkle, 2001, str. 21, In Lubelcová, 2009, str. 176). Z analýzy našich údajov je taktiež zrejmé, že prevláda majetková trestná činnosť. Najväčší počet odsúdených – 134 sa dopustilo recidívy trestnej činnosti pre trestný čin krádeže § 212 Tr. Zákona 300/2005 Z.z., čo tvorí 61,18 percent z prieskumného súboru. Druhý najväčší podiel majú odsúdení pre opakovaný trestný čin zanedbania povinnej výživy § 207 Tr. Zákona 300/2005 Z.z - 68 odsúdených, čo predstavuje 31,05 percent. Recidívy trestnej činnosti spáchaním trestného činu nedovolennej výroby a držby omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekurzora a obchodovanie s nimi §172 Tr. Zákona 300/2005 Z.z sa dopustilo 9 odsúdených čo je 4,11 percent odsúdených. Ďalšiu časť tvoria odsúdení pre opakovaný trestný čin ohrozenie pod vplyvom návykovej látky § 289 Tr. Zákona 300/2005 Z.z – 5 odsúdených, čo tvorí 2,28 percent z prieskumného súboru. Po jednom odsúdenom čo je 0,46 percent sa dopustilo recidívy trestnej činnosti spáchaním trestného činu Týranie blízkej osoby a zverenej osoby § 208, Pytliactvo § 310 Tr. Zákona 300/2005 Z.z a Vražda § 219 Trestného zákona 140/1961 Zb.

5.3 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon trestu

C3: Zistiť zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska počtu predchádzajúcich odsúdení na výkon trestu.

Dynamický nárast kriminality bol spojený s rastom podielu prvopáchatel'ov vo vzťahu k recidivujúcim páchatel'om. Ak sa pozrieme na počet recidivujúcich páchatel'ov, ich absolútny počet sa počas 80. a 90. rokov udržoval zhruba na tej istej úrovni (v roku 1985 ich bolo medzi páchatel'mi trestnej činnosti takmer 12-tisíc, v roku 1993 takmer 14-tisíc, v roku 1999 asi 12-tisíc (Lubelcová, 2009, s. 146). Kriminálne orientovaná časť populácie sa udržiavala v relatívne stabilnom rozsahu a môžeme teda predpokladať, že dynamický rast kriminality začiatkom 90. rokov išiel na vrub prvopáchatel'ov, čo možno interpretovať

ako príznak epidemiologického šírenia kriminality. Lubelcová (2009, s. 172), ďalej k recidíve páchatel'ov násilnej kriminality v našich podmienkach v období rokov 1997 – 2004 uvádza, že „dominantný je podiel prvopáchatel'ov, ktorí reprezentujú takmer 80%, recidivujúci tvoria asi 20% páchatel'ov. Analýzou údajov sme zistili, že najväčšie zastúpenie v prieskumnom súbore majú prvotrestaný odsúdení v zmysle odsúdenia na nepodmienečný trest, čo znamená, že ich predchádzajúce delikty boli riešené podmiennečným trestom . Ide o 122 odsúdených čo predstavuje 55,71 percent z prieskumného súboru. Ďalšou významnou skupinou recidivistov sú odsúdení, ktorý sa v ústave na výkon trestu ocitli po 2 krát, ide o 37 odsúdených čo je 16,89 percent prieskumného súboru. 27 odsúdených sa vo výkone trestu odňatia slobody ocitli 3 krát, čo tvorí 12,33 percent prieskumného súboru. Odsúdení, ktorý boli právoplatne odsúdený 4 krát na výkon trestu odňatia slobody tvoria 7,76 percent čo je 17 odsúdených. Šestnásť odsúdených sa v ústave na výkon trestu ocitlo 5 a viac krát, čo z uvedeného súboru tvorí 7,31 percent. Možno poznamenať, že z tejto skupiny je 1 odsúdený , ktorý absolvoval výkon trestu odňatia slobody 11 krát, 1 odsúdený 13 krát a 1 odsúdený je vo výkone trestu odňatia slobody 17 krát .

5.4 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska vzdelania.

C4: Zistiť zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska vzdelania.

Neexistuje žiadny aktuálny dôkaz, že sú nedostatočné základné vedomosti prediktívne pre recidívu. Samozrejme základné vedomosti (čítať, písať, počítať) sa vzťahujú k množstvu ďalších faktorov, o ktorých sa vie, že súvisia s páchaním trestných činov, napr. zlé školské výsledky, nezamestnanosť, vylúčenie zo spoločnosti. Výskumy preukázali, že mnohým páchatel'om chýbajú základné vedomosti. Viac ako polovica (55%) väzňov bola na úrovni alebo pod úrovňou gramotnosti alebo na úrovni alebo pod úrovňou v počítaní a viac ako polovica (57%) všetkých väzňov nemalo žiadnu kvalifikáciu (Nicen & Olagundoye In Harper – Chitty, 2009, s. 36). Lubelcová (2009, str. 172) k sociálnym profilom páchatel'ov násilnej kriminality uvádza, že dominanciu medzi páchatel'mi majú vyučený (okolo 50%), za nimi nasledujú osoby so základným vzdelaním(medzi 20 až 15%). V posledných rokoch mierne rastie tendencia páchatel'ov so stredoškolským vzdelaním. Čo sa týka páchatel'ov majetkovej kriminality Lubelcová (2009, str.175) ďalej uvádza, že

charakteristiky sú podobné ako u páchatel'ov násilnej kriminality. Najpočetnejšia skupina sú vyučený(asi 1/3 páchatel'ov) a asi 1/4 so základným vzdelaním. Takmer 3/4 páchatel'ov dosahuje maximálne učňovské vzdelanie. Z celkového počtu prieskumného súboru 219 odsúdených v našom prieskume najpočetnejšiu skupinu predstavovali odsúdení so základným vzdelaním – 93 odsúdených čo je 42,47 percent, nasledujú odsúdení so stredoškolským vzdelaním – 82 odsúdených , ktorý tvoria 37,44 percent prieskumného súboru. Ďalšou skupinou sú odsúdení recidivisti, ktorý dosiahli úplné stredoškolské vzdelanie. Ide o 30 odsúdených čo predstavuje 13,70 percent prieskumného súboru. Odsúdení, ktorý neukončili ani základné vzdelanie tvoria 5,02 percent čo je 11 odsúdených. Z tejto skupiny 3 odsúdení neukončili prvý stupeň základnej školy a 8 odsúdených neukončilo druhý stupeň. Najmenej zastúpená bola skupina odsúdených s vysokoškolským vzdelaním – 3 odsúdení čo z uvedeného prieskumného súboru tvorí 1,37 percent.

5.5 Zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska drogovej závislosti.

C5: Zistiť zloženie odsúdených mužov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ktorí sa dopustili recidívy trestnej činnosti z hľadiska drogovej závislosti.

Toxikománia sa prejavuje častejším pôsobením trestnej činnosti a tak i výška škody bude úmerná početnosti páchania trestnej činnosti. Závislosť na návykových látkach vedie jedinca k páchaniu trestnej činnosti za účelom zaobstarania si drogy alebo k zaobstaraniu si prostriedku k jej nákupu. Pod vplyvom alkoholu alebo drog sa jedinci dopúšťajú závažných úmyselných trestných činov. Závažný je aj poznatok, že správanie toxikomana je nevysvetliteľné. Toxikoman nemá morálne zábrany, je násilný, brutálny až nebezpečný. Zneužívanie návykových látok (či už drog alebo alkoholu) súvisí s recidívou. V minulých rokoch výskumy preukázali, že užívatelia drog sú notorickými páchatel'mi trestných činov a tvorcovia politiky sa musia viac zamerať na trestné činy, ktoré súvisia s drogami než s alkoholom. Výskumy týkajúce sa užívania drog, ukazujú, že mnoho páchatel'ov, na ktorých je uvalená väzba, nastupujú do väzenia ako nedávny užívatelia drog. Napr. v prieskume kriminality u väzňov nedávno uväznených realizovaný v roku 2000, skoro polovica z nich užívala heroín, kokaín alebo crack v predchádzajúcom roku a skoro tri štvrtiny z tejto vzorky uviedli, že užívali drogy v predchádzajúcom roku. Z týchto užívatel'ov drog viac ako polovica uviedla, že ich trestný čin súvisí s užívaním

drog, predovšetkým z dôvodu financovania svojho návyku (Lewis & Mhlanga, 2001, Liriano & ramsey, 2003, In Harper – Chitty, 2009, s.38). Tento prieskum sa rovnako zaoberal konzumáciou alkoholu a zistil, že skoro štvrtina novo prichádzajúcich väzňov uvádza súvislosť medzi konzumáciou alkoholu a trestným činom a to často v dôsledku straty úsudku po požití alkoholu. Pilotný projekt OAsys rovnako, preukázal, že 47% tých, ktorý uviedli, že majú problém s alkoholom a 38% pripúšťa, že konzumácia alkoholu súvisí do istej miery s ich súčasným trestným činom. Ako vyplýva z analýzy údajov nášho prieskumu prevažná časť odsúdených recidivistov - 133 odsúdených nebolo závislých od drog, čo predstavuje 60,73 percent prieskumného súboru. Drogovo závislí odsúdení tvoria menšiu časť prieskumného súboru – 39,27 percent. Ide o 86 odsúdených, čo je tiež veľmi alarmujúci údaj.

Pre spracovanie výsledkov prieskumu a tiež napísanie diskusie sme si zvolili obsahovú analýzu textu a analýzu prieskumov realizovaných k predmetnej oblasti. Zámer a taktiež použité metódy prieskumnej časti sme museli konzultovať s Generálnym riaditeľstvom Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a vedením Ústavu na výkon trestu odňatia slobody v Hrnčiarovciach nad Parnou. Po získaní písomného súhlasu Generálneho riaditeľa zboru sme mohli začať so zberom údajov. S použitými prieskumnými metódami sme boli veľmi spokojný a počas realizácie prieskumu sa nevyskytli žiadne problémy.

Na základe získaných poznatkov sme si dovoľili navrhnúť nasledovné odporúčania pre prax, ktoré majú preventívny i represívny charakter.

Odporúčania zamerané na penitenciárnu a postpenitenciárnu sociálnu prácu :

- využívať a rozvíjať ďalšie možnosti zvyšovania kvalifikácie odsúdených počas výkonu trestu formou detašovaných pracovísk gymnázií, stredných odborných škôl, rekvalifikačných kurzov s prihliadnutím na možnosti jej využitia v občianskom živote; motivovať ich vhodnými prostriedkami (disciplinárne odmeny) k snahe po osobnej zmene. V našom prieskume sme identifikovali, že v prieskumnom súbore 219 respondentov v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou recidivovalo z nášho prieskumného súboru 93 osôb so základným vzdelaním. Zároveň v práci uvádzame viac konštatovaní vyplývajúcich z výskumov a odbornej literatúry, týkajúcich sa vzdelania ako faktoru, ktorý súvisí s páchaním trestných činov,
- zvyšovať ich občianske a právne vedomie formou besied , diskusií a odborných prednášok; (napr. už existujúci vzdelávací program „Právo na každý deň“ v rámci právnej osvety) a iné,

- dosiahnuť, aby odsúdení neboli iba pasívnym objektom prevýchovného procesu, ale aby sa stali aj jeho aktívnym subjektom (nástrojom k tomu je účasť odsúdených na oddielovej samospráve, komunitné stretnutia s odsúdenými), čiže zamerať sociálnu prácu vo výkone trestu na posilňovanie protektívnych (ochranných) faktorov, ktoré mieru rizika recidívy redukovujú a medzi ktoré zaradíme napr. intenzívnu sociálnu oporu, silné spojenie s prosociálne orientovanou dospelou osobou, flexibilnú osobnosť, príprava na zamestnanie, vzdelanie, pomoc s bývaním a iné,
- je veľmi dôležité zistiť, čo bolo hlavnou príčinou páchatel'a k uskutočneniu trestného činu (vplyv sociálnych alebo psychických faktorov) a následne aplikovať adekvátne socioterapeutické alebo psychoterapeutické metódy; (napr. zaradenie odsúdených do špecializovaných oddielov a následná individuálna práca s odsúdeným),
- úzko spolupracovať s rodinou odsúdeného (najmä mladšieho veku) prostredníctvom sociálneho pracovníka za účelom prijatia prepusteného odsúdeného a jeho pozitívnu adaptáciu v civilnom živote; k tomu je potrebné zvýšiť nepostačujúci počet sociálnych pracovníkov v ústavoch na výkon trestu vzhľadom na zvyšujúci sa počet odsúdených v ústavoch,
- pravidelné zabezpečenie pohovorov so sociálnym kurátorom príslušného sociálneho úradu o vývoji životnej situácie po prepustení,
- pri prechode osôb prepustených z výkonu trestu do občianskeho života, je nutná úzka spolupráca s miestnymi orgánmi štátnej správy, s občanmi a právnickými osobami, občianskymi združeniami a nadáciami,
- medzi úradmi práce a sociálnymi pracovníkmi je potrebné zabezpečiť lepšiu vzájomnú informovanosť a spoluprácu,
- riešenie finančného zabezpečenia po prepustení z výkonu trestu (finančná výpomoc pri prepustení z výkonu trestu., pomoc pri vybavení dávky sociálnej pomoci, zabezpečenie náhradného ubytovania, intervencia o zamestnanie odsúdeného) - v spolupráci s odborníkmi v oblasti starostlivosti o človeka (intervencia lekárskeho a psychologického vyšetrenia odsúdeného, spolupráca s políciou, efektívna práca terénnych pracovníkov),
- odstrániť formalizmus smerom k sociálnej pomoci týmto osobám, prostredníctvom supervíznej intervencie pracovníkov v pomáhajúcich profesiách

Odporičania zamerané na probačnú a mediačnú sociálnu prácu :

- je potrebné zvýšiť počet probačných a mediačných úradníkov pôsobiacich na okresných súdoch a probačných asistentov,
- zabezpečiť subjekt, ktorý by realizoval špecifické probačné programy, ktoré v zahraničí efektívne fungujú pri práci s cieľovou skupinou klientov/klientiek probácie,
- implementovať v podmienkach Slovenskej republiky nástroj na meranie rizika recidívy, ktorý je v iných systémoch trestných politík samozrejmosťou, k tomu je potrebná finančná účasť štátu práve v tejto oblasti,
- využívať závery zahraničných výskumov realizovaných v oblasti sociálnej práce v trestnej justícii a probácie a vhodne ich aplikovať do praxe.

ZÁVER

Preštudovaná literatúra nám umožnila presne stanoviť ciele práce, ktoré sme dosiahli. Zistili sme, že trestná činnosť ovplyvňuje správanie každého člena našej spoločnosti, či už priamo alebo nepriamo. Recidíva trestnej činnosti sa rovnako ako aj trestná činnosť prvopáchateľov dotýka najbežnejších a najzákladnejších hodnôt našej spoločnosti, no oproti trestnej činnosti prvopáchateľov má závažnejší protispoločenský charakter. V sledovanom období 2007 až 2011 môžeme v podmienkach Slovenskej republiky označiť trend podielu recidivistov na počte právoplatne odsúdených ako neustálený a kolísavý, pričom je však možné pozorovať, že podiel recidivistov kontinuálne klesá. Osobnosť recidivistu je tvorená širokým spektrom biologických a psychologických faktorov, ktoré sú vrodené alebo získané a ktoré ho ovplyvňujú po stránke vôľovej, rozumovej a citovej. Tie sa potom premietajú do ďalšieho jeho správania, ovplyvňujú jeho konanie, ktoré môže byť ako impulzívne, tak aj premyslené. Okrem toho pôsobí na recidivistu pri páchaní trestnej činnosti okolité prostredie, ktoré ho spolu s jeho vrodenými alebo naučenými faktormi intuitívne vedie ku páchaniu ďalšej trestnej činnosti. U recidivistov badať zvýšený záujem o návykové látky a orientáciu na osoby rovnakého životného štýlu. Nezamestnanosť u tejto skupiny obyvateľstva je typická, nie vždy to však býva vinou recidivistu. Záujem zamestnávateľa o takúto osobu klesá na minimum. Na druhej strane je však potrebné povedať, že pracovnoprávna morálka recidivistov je v dôsledku chýbajúcich pracovných návykov taktiež nízka a v niektorých prípadoch im chýba aj to najzákladnejšie vzdelanie. Nájsť osobu – recidivistu so špecializovaným alebo vysokoškolským vzdelaním je možné naozaj výnimočne. Chýbajúca efektívna postpenitenciárna starostlivosť odsudzuje týchto ľudí na neúspech a rovnaký spôsob života. Po vykonaní trestu odňatia slobody sa tieto osoby dostávajú na slobodu vediac, že v trestnej činnosti budú pokračovať. V tejto oblasti je preto potrebný široký okruh odborníkov z radov psychológov, sexuológov, psychiatrov a odborníkov z oblastí medicíny a sociálnej práce, záujmových združení, štátnych a neštátnych organizácií, pri napomáhaní v začleňovaní týchto osôb do bežného života. Kontrolu recidívy však možno vykonávať len za účinnej podpory štátu, neštátnych zariadení a širokého okruhu ľudí, majúcich záujem na jej odstránení. V súčasnosti neexistujú „páky“ na jej kontrolu a odstránenie, chýba predovšetkým efektívna postpenitenciárna starostlivosť. Určité pokroky sa objavili v legislatíve, ktorá sa pomerne

výraznou mierou posunula vpred prijatím zákona o probačných mediačných úradníkoch (zákon č. 550/2003 Z.z). Uvedomujúc si závažný protispoločenský charakter recidívy rieši osobitne aj Trestný zákon otázku trestania a prevencie recidívy. Na poli trestania recidívy ide o zakotvenie zásad „trikrát a dost“ a „dvakrát a dost“, stanovenie podmienok zvyšovania dolnej hranice trestnej sadzby trestov v prípade recidívy, či o zakotvenie recidívy ako všeobecne prít'azujúcej okolnosti a i. Na úseku prevencie majú pomáhať zabrániť recidíve inštitúty ako napr. probačný dohľad, ochranný dohľad, ochranné liečenie či detencia. Kontrole recidívy tiež napomáhajú rôzne inštitucionálne organizácie akými sú polícia, prokuratúra, súdy, ústavy na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody, Rada pre probáciu a mediáciu ako aj dobrovoľné organizácie, záujmové združenia, charitatívne spoločnosti, cirkvi, nadácie a pod.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

- BLATNÍKOVÁ, Š. – NETÍK, K. 2008. *Predikce vývoje pachatele*. [online]. 2008. Praha: IKSP, 2008. 174 s. [cit. 2011-11-01.] ISBN 978-80-7338-075-5. Dostupné na internete: <http://www.ok.cz/iksp/docs/350.pdf>.
- DAVIS, A. 2003. *Are prisons obsolete ?*. New York : Seven Stories Press, 2003. 128 s. ISBN 1-58322-581-1.
- DERKS, J.M. – KALMTHOUT, A.M. 2000. *Probation and Probation Service: A European Perspective*. The Netherlands: Wolf Legal Publisher. 2000. 143 s. ISBN 90-5850-008-X
- GAVORA, P. 2000. *Úvod do pedagogického výskumu*. Brno: Paido. edice pedagogické literatury , 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
- HARPER, G – CHITTY, CH. 2009. *Dopad nápravných opatření na recidívu páchatel'ov. Analýza toho „čo funguje“*. [online]. Praha: IKSP, 2009. 103 s. [cit. 2009-02-28.]. ISBN 958-80-7338-080-9. Dostupné na internete: <http://www.ok.cz/iksp/docs/355.pdf>.
- HERETIK, A. 2004. *Forenzná psychológia*, 2 vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004. s. 347 – 352. ISBN 80-10-00341-7
- HOLLIN, C.R.: *The role of the consultant in developing effective correctional programs*. In BERNFELD, G., FARRINGTON, D.P. and LESCHIED, A (Eds.).2001: *Offender Rehabilitation in Practice: Implementing and Evaluating Effective Programs*. Chichester: John Wiley & Sons 2001. 283 s. ISBN 978-0471720263
- IVOR, J. et al. 2006. *Trestné právo hmotné I*. Bratislava: Iura edition, 2006. 530 s. ISBN 80-8078-099-4
- IVOR, J – ZÁHORA, J. 2005. *Základy rekonštitúovaného trestného práva*, Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2005. 156 s. ISBN 80-8054-358-5
- IVÁNEK, K. 2007. Možnosti udeľovania alternatívnych trestov v praxi s dôrazom na trest povinnej práce. In *Alternatívne tresty v praxi, Multidisciplinárny seminár Projektu „Šanca odsúdeným“* 26.-27. júna 2007. Dolný Kubín: EDUKOS, 2007. ISBN 978-80-969885-0-1 s. 23 – 25.
- JACOBSON, M. 2005. Downsizing prisons. In *How to reduce crime and end mass incarceration*. New York and London : New York University Press, 2005. 292 p. ISBN 0-8147-4274-2

- JOKLOVÁ, M - VAVRINČÍKOVÁ, L. 2010. Pôsobenie inštitútu probácie v trestnej probácii v podmienkach SR – správa z výskumu. In *Zborník príspevkov 5. medzinárodnej konferencie doktorandov odborov Psychológia a Sociálna práca*, 23. apríla 2010. Nitra: UKF, 2010. ISBN 978-80-8094-699-9, s. 359 – 366
- JUSTOVÁ, M. 2009. *Zem, ktorá nemá svoje nebo, sociálna práca s trestanými osobami*. [online]. (Interný metodický materiál o. z. Maják, 2009) 85 s. Dostupné na internete: <http://www.majak.org/download/skripta/b13ed1e8.pdf>.
- JUSTOVÁ, M. 2005. *Cisár je nahý. Represia verzus prevýchova*. . [online].(Interný metodický materiál o. z. Maják, 2009) 130 s. Dostupné na internete: <http://www.majak.org/download/kniha---cisarjenahy/22c14751.pdf>.
- KARABEC, Z. a kol. 2004. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. [online]. 2011. Praha: IKSP, 2004. 174 s. [cit. 2011-11-01.] ISBN 80-7338-024-2. Dostupné na internete: <http://www.ok.cz/iksp/docs/300.pdf>
- KOZOŇ, A. 2006. *Špecifická zaobchádzania s odsúdenými vo väzení*. 1 vyd. Trnava: Personal consultant, 2006. 172 s. ISBN 80-969455-8-0
- KUCHTA, J. – VÁLKOVÁ, H. 2002. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1 vyd. Praha: C. H. Beck, 2002. 544 s. ISBN 80-7179-813-4
- KUCHTA, J. A KOL. 2002. *Kriminologie II. část*. 2 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 101 s. ISBN 80-2102-217-5
- Kriminalita, východiskový stav a podstatné trendy*. [online]. 2002. [cit. 2011-11-12]. Dostupné na internete: http://www3.ekf.tuke.sk/re/Dopady%20vstupu%20do%20EU/V%EDzia%20v%FDvoja%20SR%20do%20roku%202020_IVO/22_kriminalita.pdf
- LULEI, M. 2009. Sociálna práca v trestnej justícii ako nástroj sociálnej inklúzie marginalizovanej skupiny trestaných osôb v SR a v zahraničí – teoretický entuziazmus a praktická skepsa. In HEJDIŠ, M. – KOZOŇ, A. (eds.) *Sociálna a ekonomická núdza*. Zborník príspevkov 1. Česko-Slovenskej vedeckej konferencie Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti. 22.- 23. Mája 2009. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. 2009. ISBN 978-80-89271-63-4, s. 444 – 453.
- LULEI, M. – MALIŠKOVÁ, Z. 2010. Aplikovaná etika v probácii a mediácii v trestných veciach. In MÁTEL, A. – SCHAVEL, M. – MÜHLPACHR, P. – ROMAN, T. 2010. *Aplikovaná etika v sociálnej práci a ďalších pomáhajúcich profesiách*. Zborník z

medzinárodnej vedeckej konferencie. 20.- 21. Október 2010. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety. 2010. ISBN 978-80-89271-89-4, s. 256 – 263

LÁSTIČOVÁ, L. – VAJZEROVÁ, J. 2007. Alternatívne tresty a ich podstata. In *Alternatívne tresty v praxi, Multidisciplinárny seminár Projektu „Šanca odsúdeným“* 26.- 27. júna 2007. Dolný Kubín: EDUKOS, 2007. ISBN 978-80-969885-0-1 s. 9 – 22

LUBELCOVÁ, G. 2009. *Kriminalita ako spoločenský fenomén*. Bratislava: Veda 2009. 212 s. ISBN 978-80-224-1051-9

MADLIAK, J. – MADLIAK, A. 2000. *Trestné právo hmotné: všeobecná časť 1, Základy trestnej zodpovednosti*. Košice: Atom computers, 2000. 333 s. ISBN 80-968409-0-8

MADLIAK, J. – MESÁROŠ, M. 2009. *Prevenia kriminality*. Košice: VŠBM 2009. 224 s. ISBN 978-80-89282-36-4

MATOUŠEK, O. 2003 a. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0

MCGUIRE, J. 2001.: *What works in correctional intervention? Evidence and practical implications*. In BERNFELD, G., FARRINGTON, D.P. and LESCHIED, A (Eds.).2001: *Offender Rehabilitation in Practice: Implementing and Evaluating Effective Programs*. Chichester: John Wiley & Sons 2001. 283 s. ISBN 978-0471720263

RAK, P. 2008. *Alternatívne tresty z pohľadu transformácie spoločnosti a psychologického pohľadu*: rigorózna práca. Prešov: Masarykova univerzita 2008. S 57 – 59

SCHEINOST, M. et al. 2010. *Kriminalita očima kriminológů*. [online]. 2010. Praha: IKSP, 2010. 238 s. [cit. 2010-17-08.] ISBN 978-807338-096-0. Dostupné na internete: <http://www.ok.cz/iksp/docs/371.pdf>.

ROZUM, J. 2005. *Vybrané problémy sankční politiky. Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativy*. [online]. Praha: IKSP, 2005. 198 s. [cit. 2005-11-01]. ISBN 80-7338-042-0. Dostupné na internete: <http://www.ok.cz/iksp/docs/317.pdf>.

Statistické přehledy kriminality. [online]. 2011. Policie České republiky. Dostupné na internete: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>

Statistická ročenka České republiky. [online]. 2011. Český statistický úřad. Dostupné na internete: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/kapitola/0001-10--2700>

Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry SR. [online].2011. Generálna prokuratúra SR. Dostupné na internete: <http://www.genpro.gov.sk/statistiky-4801/43441s>

Štatistická ročenka ministerstva spravodlivosti. [online]. 2011. Ministerstvo spravodlivosti

SR. Dostupné na internete: <http://www.justice.gov.sk/stat/statr.htm>

ŠTERN, P. – OUŘEDNÍČKOVÁ, L. – DOUBRAVOVÁ, D. 2010. *Probace a mediace – možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2

VAJZEROVÁ, E. 2007. Projekt „Šanca odsúdeným“ a alternatívne tresty. In *Alternatívne tresty v praxi, Multidisciplinárny seminár Projektu „Šanca odsúdeným“* 26.-27. júna 2007. Dolný Kubín: EDUKOS, 2007. ISBN 978-80-969885-0-1 s. 7 – 8

Vybrané ukazovatele o kriminalite a požiarovosti v SR. [online]. 2011. Štatistický úrad SR. Dostupné na internete: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4327>

WARD, T. - STEWART, C.A.: *Criminogenic needs and human needs: A theoretical model*. *Psychology, Crime and Law*. [online]. 2003. [cit. 2011-11-12]. s.125-143.

Dostupné na internete:

<http://www.ccoso.org/library%20articles/Ward%20&%20Stewart%202003.pdf>

Zápis z konferencie Postpenitenciárni péče a kriminální recidiva. [online]. 2009. [cit. 2009-11-12]. Dostupné na internete:

http://www.socialnipracovnici.cz/images/pdf/Zapis_konference_2009.pdf

Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele

Zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii

Zákon č. 140/1961 Zb. (trestný zákon)

Zákon č. 300/2005 Z. z (trestný zákon)

PRÍLOHY

Príloha A: Súhlas generálneho riaditeľa ZVJS SR s realizáciou prieskumu v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou

Generálne riaditeľstvo
Zboru väzenskej a justičnej stráže
Šagátova 1, 813 04 Bratislava

•

Vážený pán
npor. Peter Potisk
referent režimu
OVT a OO
ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou

•

Váš list číslo/zo dňa	Naše číslo	Vybavuje	Bratislava
	GR ZVJS-19-57/14-2011	Prokešová	28. september 2011

Vec

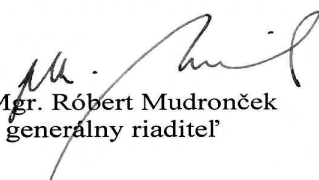
Žiadosť o súhlas s realizáciou prieskumu formou kvantitatívnej obsahovej analýzy osobných kariet odsúdených - odpoveď

V súvislosti s Vašou žiadosťou o súhlas s realizáciou prieskumu formou kvantitatívnej obsahovej analýzy osobných kariet odsúdených za účelom spracovania bakalárskej práce v ÚVTOS v Hrnčiarovciach nad Parnou Vám oznamujem, že **s ú h l a s í m** s realizáciou.

Podrobnosti o podmienkach realizovania prieskumu si dohodnite s plk. PhDr. Jaroslavom Jánošom, PhD., riaditeľom ústavu.

Zároveň si Vás dovoľujem požiadať, po vypracovaní bakalárskej práce, o poskytnutie jej jedného výtlačku pre potreby knižnice Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže.

S pozdravom


plk. Mgr. Róbert Mudronček
generálny riaditeľ

Telefón
+421/2/20831 155

Fax
+421/2/20831 698

E-mail
prokesovaj@zvjs.sk

IČO
212 008

Internet
www.zvjs.sk